Edgar Allan Poe

CĂRĂBUŞUL DE AUR

Edgar Allan Poe

CĂRĂBUŞUL DE AUR

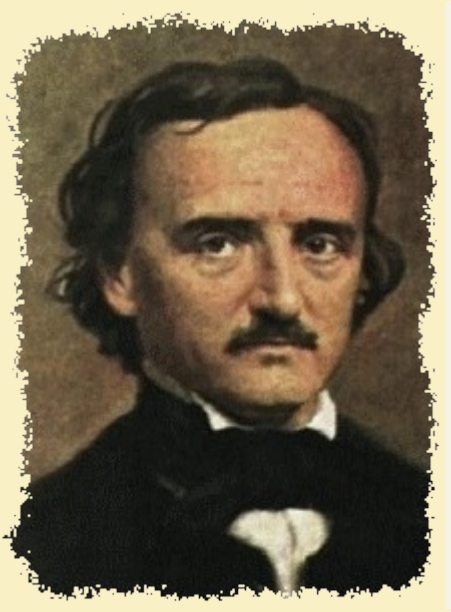

Ilustraţii Pierre Lafitte & Cie
Prelucrare grafică:

EX LIBRIS
PCM
Pro ARTE

EDGAR ALLAN POE

CĂRĂBUŞUL DE AUR

Văleu, văleu!
Insul ăsta se zbânţuie ca un apucat !
L-a muşcat o tarantulă[1]*.*
Totul de-a-ndoaselea.

Cu mulţi ani în urmă, m-am împrietenit cu un oarecare domn William Legrand[2]. Descindea dintr-o străveche familie de hughenoţi şi fusese cândva bogat, dar o serie de nenorociri îl lăsase fără o lăscaie. Ca să evite umilinţele restriştilor abătute asupră-i, a părăsit New Orleans, oraşul de baştină al strămoşilor săi, şi s-a stabilit pe insula Sullivan[3], aproape de Charleston, în Carolina de Sud[4].

Insula asta e cu totul deosebită. În afară de nisip de mare, nu se găseşte pe ea mai nimic şi e lungă de aproape trei mile. Lăţimea ei nu trece nicăieri de un sfert de milă. E despărţită de continent printr-un pârâiaş abia vizibil, care se strecoară printr-un hăţiş de trestii şi nămol - ţinutul preferat al găinuşelor de baltă. Vegetaţia, cum s-ar putea bănui, e rară sau mai bine zis pitică. Nici un arbore mai important nu se zăreşte prin preajmă. Aproape de capătul vestic, unde se înalţă Fort Moultrie şi câteva clădiri prăpădite din şindrilă, închiriate pe timpul verii de cei care

---

1 Citat din comedia “Totul anapoda” de Arthur Murphy (1727-1895).

2 Numele unei familii hughenote din Charleston. Posibil ca Poe să-l fi cunoscut pe John C. Legrand, orator şi judecător din Baltimore. Un naturalist francez, pe nume Antoine Legrand, a trăit în veacul al XVII-lea.

3 Poe cunoştea bine insula Sullivan şi împrejurimile sale, căci fusese încartiruit în Fort Moultrie din noiembrie 1827 pînă în decembrie 1828.

4 Stat din S-E S.U.A.

fug de praful şi frigurile de baltă din Charleston, poate fi văzut, într-adevăr, palmierul ţepos; dar cu excepţia acestei părţi apusene şi a unei plaje albe şi stâncoase de-a lungul ţărmului, întreaga insulă e brăzdată de pădurile dese de mirţi aromaţi, atât de preţuiţi de horticultorii din Anglia. Acest arbust atinge aici adesea înălţimea de cincisprezece sau chiar douăzeci de picioare, alcătuind un desiş aproape de nepătruns şi umplând văzduhul cu miresmele sale.

Într-un cotlon ferit al crângului, nu departe de capătul răsăritean - partea cea mai îndepărtată a insulei -, Legrand îşi ridicase singur o colibă, în care l-am găsit locuind, când, din pură întâmplare, l-am cunoscut prima oară. Întâlnirea aceasta se va preschimba nu peste mult în amiciţie, căci sihastrul avea în el multe care să trezească interesul şi preţuirea. Am aflat că avusese parte de o educaţie aleasă, că mintea lui, deşi neobişnuit de ageră, suferea de mizantropie şi de unele stări capricioase, ba de entuziasm,

ba de melancolie. Ţinea cu el numeroase cărţi, însă rareori se folosea de ele. Principalele lui distracţii erau vânătoarea şi pescuitul, ori cutreieratul de-a lungul ţărmului şi prin crângurile de mirţi în căutare de scoici sau insecte; colecţia lui entomologică ar fi putut stârni invidia lui Swammerdamm[5] însuşi. În preumblările sale era însoţit cel mai adesea de Jupiter[6], un negru bătrân care fusese eliberat înainte de-a se abate necazurile asupra familiei, dar care n-a putut fi convins, nici cu ameninţări, nici cu promisiuni, să renunţe la ceea ce el considera a fi dreptul său de a se ţine, pas cu pas, de mai tânărul său „*massa*[7] Will”. Nu-i exclus ca rudele lui Legrand, socotindu-l cam necopt la minte, să fi căutat să-i vâre în cap lui Jupiter îndărătnicia aceasta, numai cu gândul de a-l ţine sub observaţie şi de a-l ocroti pe vagabond.

La latitudinea insulei Sullivan, iernile sunt arareori aspre şi, la sfârşit de an, nu se prea întâmplă să fie nevoie de foc în sobă. Cam pe la mijloc de octombrie, în anul 18..., se nimeri totuşi să fie o zi nespus de friguroasă. Pe la asfinţit, mă sileam să străbat tufişurile veşnic înverzite ca să ajung la coliba prietenului meu, pe care nu-l mai văzusem de câteva săptămâni, fiindcă locuiam pe atunci în Charleston, la vreo nouă mile distanţă de insulă, posibilităţile de traversare dintr-o parte într-alta fiind, pe vremea aceea, cu mult în urma celor de azi. Ajungând la colibă, am bătut la uşă, după cum aveam obiceiul, şi, neprimind răspuns, am căutat cheia în locul unde ştiam eu că-i pitită, am descuiat şi am pătruns în odaie. În vatră ardea un foc straşnic. Era o noutate pentru mine, şi câtuşi de puţin neplăcută. Scoţându-mi degrabă paltonul, am tras un fotoliu lângă buştenii trosnind şi m-am pus să aştept în

---

[5] Entomologul olandez *Jan Swammerdamm* (1637-1680) a scris *Biblia naturae, sive Historia insectorum,* publicată postum în 1737-1738 şi tradusă în engleză în anul 1758, cu titlul A *General History of Insects.*

[6] *Jupiter,* ca mulţi negri din Sudul american, poartă un falnic nume roman.

[7] Forma stâlcită în care negrii din sudul Statelor Unite pronunţau apelativul englezesc *master:* stăpân.

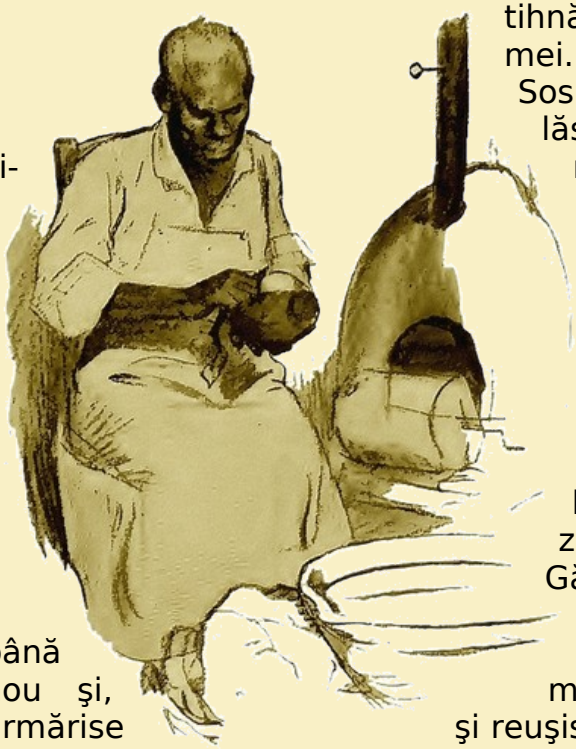

tihnă venirea amfitrionilor mei.

Sosiră curând după lăsarea întunericului şi-mi făcură o primire dintre cele mai prietenoase. Jupiter, rânjind cu gura până la urechi, se grăbi să pregătească de cină nişte găinuşe de baltă[8]. Legrand era într-unul din accesele lui - cum altfel să le zic? - de entuziasm. Găsise o cochilie bivalvă[9], nemaivăzută până atunci, dintr-un gen nou şi, mai mult de-atât, urmărise şi reuşise să prindă cu ajutorul lui Jupiter un *scarabaeus*[10], care, zicea el, era cu totul necunoscut, dar în privinţa căruia voia să afle părerea mea a doua zi dimineaţa.

— Şi de ce nu în seara asta? îl întrebai, frecându-mi mâinile deasupra focului şi, în sinea mea, trimiţând la dracu' întreg neamul scarabeilor.

— Ah, de-aş fi ştiut că eşti aici! zise Legrand. Dar s-a scurs atâta amar de vreme de când nu te-am mai văzut; şi

---

[8] Poe ieşea uneori la vânătoare de găinuşe. Pe când locuia în Philadelphia, l-a rugat pe Benjamin Detwiler, băiatul vecinului său, să meargă cu el la vânătoare de păsări de baltă şi au venit acasă cu traista plină (Phillips, Poe *the Man,* I, 745-749).

[9] Cochilie cu două valve.

[10] *scarabaeus:* (lat.) - vezi E.A. Poe, *Câteva vorbe cu o mumie,* n. 27. O discuţie despre această insectă apare la p. 128 din *Synopsis of Natural History* de Wyatt, compilaţie la care a colaborat şi Poe. După Stuart şi Susan Levine, adevăratul „cărăbuş de aur”, denumit *Callichroma splendidum,* şi care nu face parte din familia scarabeilor, muşcă de-adevăratelea.

cum puteam să prevăd că o să treci pe la mine chiar în seara asta? Pe când mă întorceam acasă, am dat peste locotenentul G.[11], de la fort, şi, idiotul de mine, i-am împrumutat cărăbuşul, aşa că n-o să-l poţi vedea decât mâine dimineaţă.

Rămâi aici peste noapte şi la răsăritul soarelui am să-l trimit pe Jup după el. E cel mai mirific lucru din lume!

— Ce? Răsăritul soarelui?

— Aiurea! Cărăbuşul! E viu colorat, în auriu, şi e cam cât o nucă mare, americană, cu două pete negre ca smoala la una din extremităţile spatelui şi încă una, ceva mai lungă, la cealaltă. Antenele...

— *Massa* Will, io v-am tot spus că n-are tenechele! îl întrerupse Jupiter. Scărăbuşu-i numa' din aur, fieşcare bucăţică, şi pe 'năuntru şi pe 'nafară, numa' l-aripă nu, da' io n-am văzut scărăbuş nici jumate pe-atâta de greu de când mă ştiu.

— Prea bine, Jup, să presupunem că aşa e, răspunse Legrand, parcă mai iritat decât era cazul. Ăsta să fie motivul pentru care ai lăsat să ţi se ardă galiţele? Culoarea - aici se întoarse spre mine - aproape că adevereşte spusele lui Jupiter. Nu cred să fi văzut cândva un luciu metalic mai viu decât cel al elitrelor; dar despre asta n-ai cum să-ţi faci o părere decât mâine. Între timp, am să-ţi dau o idee aproximativă despre forma lui.

Şi zicând acestea, se aşează în dreptul unei măsuţe pe care se aflau un toc şi o călimară, însă nici o coală de hârtie. Căută prin sertar, dar nu găsi nici una.

— Nu contează, zise el în cele din urmă, e bună şi asta, şi din buzunarul jiletcii scoase ceea ce mi se păru a fi un petic de hârtie aspră şi soioasă, şi cu tocul schiţă ceva la repezeală. Pe când se îndeletnicea cu treaba asta, am rămas în fotoliul de lângă foc, fiindcă mai dârdâiam încă de frig. După ce isprăvi desenul, mi-l dădu, fără să se ridice.

Tocmai voiam să pun mâna pe el, când se auzi un

[11] E vorba probabil de *Henry Griswold* (m. 1834), căpitan la Fort Moultrie, care i-a dat lui Poe o scrisoare de recomandare la eliberarea sa din armată.

mârâit straşnic, însoţit de nişte zgârieturi în uşă. Când Jupiter o deschise, un câine imens, din rasa Newfoundland, al lui Legrand, se năpusti înăuntru, îşi propti labele pe umerii mei şi mă potopi cu dezmierdări; asta pentru că în precedentele mele vizite îi arătasem prea multă afecţiune. Sfârşindu-se zbenguiala, aruncai o privire asupra peticului de hârtie şi, drept să spun, nu mică mi-a fost mirarea văzând schiţa prietenului meu.

— Măi-măi! exclamai, după ce l-am privit câteva minute, într-adevăr, trebuie să mărturisesc că-i un scarabeu cam neobişnuit, ceva absolut nou pentru mine; nicicând n-am mai văzut aşa ceva, doar dacă n-o fi cumva vreo tigvă sau un cap de mort, căci din tot ce-am văzut eu până acum, cu asta seamănă cel mai tare.

— Cap de mort! reluă Legrand. A, da, păi, fără îndoială, pe hârtie aduce cu ceva în genul ăsta. Cele două pete negre de pe spate arată ca nişte ochi, nu-i aşa? iar ailaltă mai lungă de pe burtă, parcă-i o gură; şi apoi toată înfăţişarea-i ovală.

— Tot ce se poate, am spus, însă tare mă tem, Legrand, că nu prea ai stofă de artist. Dacă e să-mi fac o idee de cum arată, trebuie să aştept până ce văd şi eu gândacul.

— Păi, nu ştiu, zise el, niţel iritat, desenez rezonabil, cel puţin aşa *s-ar cuveni,* căci am avut parte de nişte maeştri buni şi-mi place să cred că nu-s chiar tolomac.

— Dragul meu, atunci pesemne că glumeşti, intervenii eu, e o *tigvă* cât se poate de reuşită; la drept vorbind, aş putea spune că-i un *craniu* de-a dreptul excelent, după standardele obişnuite privind fiziologia acestor specimene, iar gândacul tău trebuie că-i cel mai ciudat scarabeu din lume, dacă într-adevăr e vorba de el. Crede-mă, pe baza acestei schiţe, am putea născoci o povestioară palpitantă, plină de mister.

Presupun că vei boteza gângania *scarabaeus caput hominis*[12], sau ceva de soiul ăsta - există multe nume de-astea în cărţile de ştiinţe naturale. Dar unde-s antenele

[12] Scarabeul cu hârcă de om (lat.).

de care vorbeai?

— *Antenele!* exclamă Legrand, pe care subiectul părea să-l învioreze nespus. Sunt convins că ar trebui să-i vezi antenele. Le-am redat exact aşa cum sunt ele la insecta originară şi bănuiesc că asta-i destul.

— Bine, bino, am zis, poate că le-ai redat, dar eu unul nu le văd.

Şi i-am întins peticul de hârtie, fără nici un comentariu, nevrând să-l enervez; eram însă foarte surprins de întorsătura pe care o luaseră lucrurile; mă nedumerea proasta lui dispoziţie; şi cât priveşte schiţa gândacului, pur şi simplu nu se vedeau nici un fel de antene, iar toată înfăţişarea lui, într-adevăr, semăna leit cu forma obişnuită a unui cap de mort.

Negru de supărare, apucă peticul de hârtie şi era cât pe ce să-l mototolească, probabil cu intenţia de a-l zvârli în foc, când o privire întâmplătoare asupra desenului păru să-i atragă brusc luarea-aminte. Într-o clipă, faţa i se înroşi grozav, apoi se îngălbeni de tot. Câteva minute bune cercetă desenul cu mare băgare de seamă, din locul unde şedea. În cele din urmă, se ridică, luă o lumânare de pe masă şi se duse să se aşeze pe un cufăr în ungherul cel mai

îndepărtat al încăperii.

Acolo, se apucă iarăşi să studieze cu înfrigurare hârtia, întorcând-o în toate direcţiile. Nu zise însă nimic şi purtarea lui reuşi să mă uimească de-a binelea; totuşi chibzuii că era mult mai înţelept să nu-i zgândăr prin vreo remarcă starea crescândă de surescitare. Numaidecât scoase din buzunarul hainei un portofel, puse cu grijă peticul în el şi pe amândouă le încuie în sertarul mesei de scris. Arăta acum mult mai încrezător în sine, dar parcă îi dispăruse aerul de voioşie de la început.

Cu toate astea, părea nu atât ursuz, cât preocupat. Pe măsură ce afară se întuneca, amicul meu era tot mai adâncit în reverie, din care vorbele mele de duh nu reuşeau nicicum să-l trezească. Intenţia mea fusese să-mi petrec noaptea la cabană, cum mai făcusem deseori înainte, dar văzând-o pe gazda mea în această stare sufletească, socotii de cuviinţă să-mi iau rămas-bun de la ea. Nu insistă să rămân, însă la plecare îmi strânse mâna cu mai multă afecţiune decât de obicei.

La vreo lună după asta (răstimp în care nu l-am mai întâlnit deloc pe Legrand), în Charleston, am primit vizita lui Jupiter, sluga lui. Nicicând nu-l mai văzusem pe bunul şi venerabilul negru atât de abătut şi de aceea mă temeam să nu-l fi ajuns pe prietenul meu vreo mare nenorocire.

— Bună, Jup, am zis, care-i treaba? Cum o duce stăpânul tău?

— Apăi, să zic pe cinstite, *massa,* nu-i aşa de bine cum s-ar cădea.

— Nu-i bine! îmi pare sincer rău să aud asta. Dar de ce se plânge?

— Chiar asta-i! în veci nu se plânge de nimic, da' d-aia-i foarte beteag.

— *Foarte* beteag, Jupiter! De ce n-ai zis aşa de la bun început? A căzut la pat?

— Vai, nu! Nu-l loveşte nimica, asta-i buba, mă doare sufleţelu' de bietu' *massa* Will!

— Jupiter, aş vrea să-nţeleg ce spui. Zici că stăpânul tău e bolnav. Nu ţi-a zis ce-l mâhneşte?

— Valeu, *massa,* nu vă grijiţi de-asta. *Massa* Will zice că nimica nu-l mâhneşte, zău, d'atuncea de ce hojbăie de colo-colo cu capu' jos, gârbov şi coliliu ca un moroi?[13] Ş-atuncea de ce sămăluieşte neostoit?

— Ce face, Jupiter?

— Sămăluieşte cu ţâfruri pe răboj, cel mai dihai ţâfruri ce-am văzut. Mă trec năduşeli de spaimă, să vă spui cistit... Veşnic îs cu ochii pe el. Deunăz' m-a dus cu cobza'nainte să se crape de ziiuă şi dus a fost cât fu ziua de lungă. Am cioplit o botă zdravănă ca să-i 'vineţez spinarea când s-o întoarce, da' prostu' de mine, pân' la urmă nu m-a lăsat inima; arăta ca vai ş-amar de el.

— Cum? Ce? A, da! La drept vorbind, cred că n-ar

[13] *alb... ca un moroi: „as white as a gose”* (strigoi). Baudelaire traduce expresia cu *comme un oie* (ca o gâscă), aceasta fiind, în opinia lui Mabbott, o îmbunătăţire involuntară a originalului, care i-ar fi plăcut lui Poe. Vorbirea dialectală a lui Jupiter e redată de Baudelaire în limba franceză standard.

trebui să fii prea sever cu sărmanul om. Să nu-l baţi, Jupiter, s-ar putea să nu suporte. Dar n-ai idee ce anume i-a cauzat boala asta, sau cum să zic? această schimbare de comportament? I s-a întâmplat ceva dezagreabil de când nu ne-am întâlnit?

— Nu, massa, nimica 'zagreabil; da' mie tare mi-i frică c-a fost *mai 'nainte;* când ai fost matale pe la noi.

— Cum? Ce insinuezi?

— Păi, *massa,* 'sinuez că goanga aia...

— Ce?

— Goanga... mi-s foarte sigur că pe *massa* Will l-a muşcat de căpătână scărăbuşu' ăla din aur.

— Şi ce motiv ai, Jupiter, să presupui lucrul ăsta?

— Foarfecile, *massa,* şi mestecau'. În vecii vecilor n-am mai văzut scărăbuş aşa-mpieliţat care numa' ce-nhaţă şi muşcă orişice se nimăreşte. *Massa* Will l-a 'şfăcat năprasnic, da' vă spui eu c-a trebuit ca să-l lese numaişicât, că poate c-atuncea l-o fi muşcat. Pfui, ce mai mestecau' la scărăbuşu' ăla, că d-aia n-am vrut să-l prinz cu deştu', da' l-am 'şfăcat c-un papir. L-am învălit în papir şi i-am astupat mestecau' cu papir, iac-aşa am făcut.

— Şi socoti, prin urmare, că stăpânul tău a fost într-adevăr muşcat de goanga aia şi că de la muşcătură i se trage boala?

— Nu socoţ nimica, numa' că ştiu. Ce-l tot înghimpă că visează auru' ăla dacă nu d-aia, că l-a muşcat goanga? Nu-i de prima oară c-am auzit io de scărăbuşii ăştia din aur...

— Dar de unde ştii tu că visează aur?

— De unde? Păi, d-acolo fincă vorbeşte-n somn de aur, d-acolo ştiu!

— Fie, Jup, s-ar putea să ai dreptate; dar cărei împrejurări fericite ar trebui să-i atribui onoarea vizitei tale de astăzi?

— Ce ziceţi, *massa*?

— Mi-ai adus vreun mesaj din partea domnului Legrand?

— Nu, *massa,* am adus 'pistola asta.

Şi aici Jupiter îmi înmână un bileţel care suna astfel:

„Dragul meu,

Oare de ce nu te-am mai văzut de atâta timp? Nădăjduiesc că n-ai fost chiar atât de naiv încât să te fi simţit jignit de vreun gest de-al meu cam necugetat; dar nu, e puţin probabil să fie aşa ceva.

De când ne-am întâlnit ultima oară, am avut motive serioase de îngrijorare. Am ceva anume să-ţi comunic, însă habar n-am cum să-ţi spun sau dacă ar trebui de fapt să-ţi spun.

Nu mă simt prea bine de câteva zile şi bietul Jup aproape mă scoate din sărite cu atenţiile lui binevoitoare. Să vezi şi să nu crezi! Deunăzi a făcut rost de o nuia zdravănă cu care să mă altoiască, fiindcă i-am scăpat de sub ochi şi mi-am petrecut întreaga zi *solus*[14], hoinărind pe colinele din partea cealaltă a insulei. Cred sincer că numai starea mea deplorabilă m-a ferit de o chelfăneală.

N-am mai reuşit să adaug nimic la colecţie de când nu ne-am mai întâlnit.

Dacă ai putea cumva să-ţi faci timp, vino pe la mine împreună cu Jupiter. Vino, te rog. Vreau să ne întâlnim deseară, într-o afacere importantă. Te asigur că-i de cea mai mare importanţă.

Mereu al dumitale,

William Legrand”

Era ceva în tonul acestui mesaj care îmi produse o vie nelinişte. Stilul său era complet diferit de al lui Legrand. Oare la ce putea să viseze? Ce altă bazaconie să fi pus stăpânire pe creierul lui înfierbântat? Ce „*afacere de cea mai mare importanţă*” ar putea *el* să încheie? Relatarea lui Jupiter nu prevestea nimic bun. Mă temeam că, sub veşnica povară a nenorocului, prietenul meu să nu-şi fi ieşit până la urmă din minţi. De aceea, fără să ezit o clipă, m-am pregătit să-l urmez pe negru.

Ajungând pe chei, am observat o coasă şi trei cazmale, pare-se toate noi, zăcând pe fundul luntrei în care urma să ne urcăm.

— Ce-nseamnă toate astea, Jup? l-am întrebat.

[14] Singur (lat.).

— Coasă şi cazmăi, *massa.*

— Foarte adevărat; dar ce caută ele aici?

— Coasa şi cazmăile care m-a pus *massa* Will să le cumpăr din oraş, ş-am dat pă ele a' dracului de mult.

— Dar, pentru Dumnezeu, ce are de gând să facă „*massa* Will” al tău cu coasa şi cu cazmalele astea?

— Asta nu pot şti şi să mă ia dracu' dacă nu crez că *massa* Will nici dumnealui nu ştie. Da' sigur toate se trag de la scărăbuş.

Văzând că nu mă puteam înţelege cu Jupiter, a cărui minte părea cu totul absorbită de „scărăbuş”, m-am urcat în barcă şi am înălţat pânza. Cu vânt prielnic şi puternic, am intrat degrabă în golfuleţul situat la nord de Fort Moultrie, iar după o plimbare de vreo două mile am ajuns la colibă. Era în jur de trei după amiaza. Legrand ne aştepta arzând de nerăbdare. Îmi apucă mâna cu o *surescitare* nervoasă care-mi produse nelinişte şi-mi întări suspiciunile pe care le nutrisem deja. Chipul lui avea o paloare cadaverică, iar ochii, adânciţi în orbite, scânteiau cu un luciu nefiresc. După ce m-am interesat de sănătatea lui, neştiind ce altceva mai bun să zic, l-am întrebat dacă îşi recuperase deja scarabeul de la locotenentul G.

— O, da, îmi răspunse el, roşind straşnic, l-am luat de la el chiar a doua zi. Nimic n-o să mă despartă de acest scarabeu. Ştiai că Jupiter are perfectă dreptate în privinţa lui?

— În ce fel? am întrebat, cu sufletul străbătut de o presimţire tristă.

— Când pretinde că-i un cărăbuş din *aur veritabil.*

Rosti aceste cuvinte cu un aer grav, serios, ceea ce mă şoca nespus.

— Cărăbuşul ăsta e sortit să mă facă bogat, continuă el cu un surâs triumfător, să-mi restituie averea părintească. E de mirare atunci că-l preţuiesc? Fiindcă Norocul s-a gândit să mi-l ofere mie, trebuie doar să-l folosesc cum se cuvine şi am să ajung la aurul al cărui indiciu pare să fie. Jupiter, adu-mi scarabeul!

— Ce? Scărăbuşu', *massa*? Nu voi să dau de belea cu

goanga asta; dumneavoastră s-o luaţi, dac-o vreţi.

Atunci, Legrand se sculă cu un aer grav şi maiestuos şi îmi aduse gândacul din caseta de sticlă în care-l vârâse. Era un scarabeu superb şi la vremea aceea necunoscut naturaliştilor - de bună seamă un trofeu preţios din punct de vedere ştiinţific. La una din extremităţile spatelui avea două pete negre şi rotunde, iar la cealaltă, o pată de formă alungită.

Elitrele erau extrem de dure şi luceau ca aurul vechi[15]. Greutatea insectei era de-a dreptul impresionantă şi, ţinând cont de toate astea, mai că nu-l mai puteam învinui pe Jupiter pentru părerea lui, deşi în ruptul capului nu puteam pricepe cum se făcea că Legrand însuşi era de acord cu ea.

[15] Cărăbuşul lui Poe e imaginar, însă el reuneşte trăsături ale unor insecte reale ce se găseau pe Insula Sullivan: *Callichroma splendidum,* de un galben auriu, cu aripioare verzi, şi *Alaus oculatus,* care are pe protorax două pete negre ovale încadrate de alb, semănând cu un steag de piraţi (Ellison A. Smyth Jr., *Sewanee Review,* ianuarie 1910, citat de Hervey Allen, *Israfel,* 1926,1, p. 216).

— Am trimis după dumneata, zise el pe un ton pompos, după ce sfârşii de cercetat gândacul, ca să-ţi cer sfatul şi ajutorul, astfel încât să se poată împlini hotărârile Sorţii şi ale cărăbuşului...

— Dragul meu Legrand, am strigat eu întrerupându-l, de bună seamă eşti bolnav şi ar trebui să iei oareşce măsuri! întinde-te pe pat, iar eu o să rămân cu dumneata câteva zile până când îţi revii. Ai febră şi...

— Ia-mi pulsul, spuse el.

I l-am luat şi, la drept vorbind, n-am găsit nici cel mai mic indiciu de febră.

— Dar se poate să fii bolnav, şi totuşi să n-ai febră. Îngăduie-mi numai de data asta să-ţi dau câteva sfaturi medicale. În primul rând, întinde-te în pat. Apoi...

— Greşeşti, interveni el, mă simt cât de bine se poate în starea asta de surescitare, care nu-mi dă pace. Dacă-mi doreşti într-adevăr binele, alungă-mi această stare.

— Şi cum aş putea face treaba asta?

— Foarte simplu. Jupiter şi cu mine vom porni într-o expediţie în munţii de pe ţărmul continental, şi în expediţia asta o să avem nevoie de ajutorul cuiva în care să ne putem încrede. Dumneata eşti singura persoană în care avem încredere. De-o fi sau nu să reuşim, în orice caz, se va mai potoli starea de surescitare în care mă vezi acum.

— Sunt dornic să te ajut oricând, am răspuns; doar nu vrei să zici că goanga aia blestemată are vreo legătură cu expediţia voastră în munţi?

— Ba da.

— Atunci, Legrand, eu, unul, n-am cum să vă însoţesc într-o aventură atât de absurdă.

— Îmi pare rău, foarte rău, dar va trebui să încercăm singuri.

— Să încercaţi singuri! Omul ăsta e sigur nebun! Stai puţin! Cât timp crezi că veţi fi plecaţi?

— Probabil toată noaptea. Pornim la drum imediat şi, orice s-ar întâmpla, vom fi înapoi pe la răsăritul soarelui.

— Şi îmi promiţi pe cuvântul dumitale de onoare că după ce-ţi faci damblaua şi-ţi iese afacerea cu cărăbuşul

(Doamne, Dumnezeule!), o să te întorci acasă şi o să-mi asculţi întocmai sfaturile, aşa cum le asculţi pe ale medicului dumitale?

— Da, promit; şi acum hai s-o luăm din loc, că n-avem timp de pierdut.

Cu inima grea, îmi urmai prietenul. O luarăm din loc pe la orele patru, Legrand, Jupiter, câinele şi subsemnatul. Jupiter avea la el coasa şi cazmalele, asta după ce ţinuse morţiş să le care pe toate de unul singur, mai mult din teama - din câte mi se părea - de-a nu lăsa vreuna dintre aceste unelte la cheremul stăpânului său decât dintr-un exces de hărnicie sau complezenţă. Era într-o dispoziţie cât se poate de proastă şi „blestematu' ăla de scărăbuş” fură singurele cuvinte care îi scăpară din gură pe toată durata călătoriei. Cât despre mine, aveam în grijă două lămpaşe, pe când Legrand se mulţumise doar cu scarabeul, pe care-l purta legat de capătul unei biciuşti şi pe care-l legăna în mers dintr-o parte într-alta, cu aere de vrăjitor. Văzând şi această ultimă şi peremptorie dovadă a nebuniei amicului meu, cu greu mi-am reţinut lacrimile. Am chibzuit însă că lucrul cel mai bun era să-i înghit toanele, măcar pe moment sau până când puteam lua nişte măsuri mai energice, cu oareşce sorţi de izbândă. Între timp, m-am străduit, în zadar însă, să-l descos în legătură cu scopul expediţiei. După ce reuşise să mă înduplece să-l însoţesc, părea prea puţin dispus să discute despre un subiect atât de neînsemnat, şi la toate întrebările mele nu catadicsea să răspundă decât printr-un: „O să vedem!”

Străbăturăm cu schiful golfuleţul din buza insulei şi, urcând costişele de pe ţărmul continental, o luarăm în direcţia nord-vest printr-o porţiune de teren teribil de sălbatic şi de pustiu, pe unde nu se zărea nici urmă de picior omenesc. În frunte mergea neabătut Legrand, oprindu-se ici şi colo, doar pentru o clipă, ca să cerceteze ceea ce păreau repere lăsate de el însuşi cu un prilej anterior.

Umblarăm astfel vreo două ore şi soarele tocmai scăpata când am ajuns într-un ţinut infinit mai lugubru

decât tot ce văzusem până atunci. Era un soi de platou, lângă un vârf de munte aproape inaccesibil, străbătut de la poale până pe culme de o pădure deasă şi presărat ici-colo cu steiuri uriaşe, care păreau vag priponite de sol, multe dintre ele fiind împiedicate să o ia la vale doar de arborii de care se propteau. Adânci ponoare, în diverse direcţii, dădeau peisajului un aer de o şi mai sumbră solemnitate.

Platforma naturală pe care ne căţăraserăm era năpădită de mărăcini, printre care - aveam să aflu curând - ar fi fost imposibil să ne croim drum fără o coasă; şi Jupiter, la ordinul stăpânului său, se apucă să ne deschidă o cărăruie până la rădăcina unui tulipier grozav de înalt ce se înălţa pe podiş, alături de vreo opt sau zece stejari, întrecându-i însă cu mult, ca de altfel pe toţi ceilalţi arbori pe care-i văzusem vreodată, prin splendoarea frunzişului şi a formei lui, prin amplitudinea ramurilor şi prin măreţia întregii sale înfăţişări. Ajunşi în dreptul copacului, Legrand se întoarse spre Jupiter şi-l întrebă dacă se simţea capabil să se urce în el. Bătrânul păru niţel descumpănit de întrebare şi, preţ de câteva clipe, nu răspunse. În cele din urmă, se apropie de trunchiul uriaş, îi dădu agale un ocol şi-l cercetă cu luare-aminte. Când isprăvi cercetarea, zise doar:

— Da, *massa,* Jup s'urcă pe orişicare pom din veaţa lui.

— Atunci sus cu tine cât mai iute cu putinţă, căci nu peste mult va fi prea întuneric să mai vedem ce avem de făcut

— Cât de sus trebui' s'urc, *massa*? întrebă Jupiter.

— Suie-te mai întâi pe trunchi şi-o să-ţi zic eu pe urmă în ce direcţie s-o iei. Aşteaptă numai! Ia şi gândacul ăsta cu tine.

— Scărăbuşu', *massa* Will! Scărăbuşu' din aur! icni bătrânul negru, trăgându-se înapoi îngrozit. De ce trebui' să ieu scărăbuşu' sus în pom? Să mă ia dracu' dacă-l ieu!

— Jup, dacă unui jarcalete negru ca tine i-e frică să se atingă de o biată gânganie moartă, foarte bine, o poţi sui cu sfoara asta, dar dacă n-o iei cu tine sus, voi fi silit să-ţi crap ţeasta cu cazmaua asta.

— Acu' ce necaz, *massa*? zise Jup pe un ton mieros, vădit ruşinat - to'deauna gata să-l certaţi pe sărmanu' negru. Am făcut numa' haz. *Mie,* frică de scărăbuş! Ce-mi pasă mie de scărăbuş?

Aici, apucă precaut capătul sforii şi, ţinând insecta departe de el, pe cât permiteau împrejurările, se pregăti să urce în copac.

În tinereţea sa, tulipierul, sau *Liriodendron tulipiferumu*[16]*,* cel mai semeţ arbore din pădurile Americii, are un trunchi nespus de neted, deseori ajungând la o înălţime apreciabilă, fără să dezvolte crengi laterale; la maturitate însă, scoarţa lui devine inegală şi noduroasă, şi pe trunchi îşi fac apariţia o sumedenie de ramuri scurte. Astfel, greutatea urcuşului, în cazul de faţă, era mai mult aparentă decât reală. Încolăcind uriaşul cilindru, cât mai strâns cu putinţă, cu braţele şi cu genunchii, şi ţinându-se cu mâinile de unele proeminenţe, iar de altele sprijinindu-şi tălpile goale, Jupiter, după ce o dată sau în două rânduri reuşi ca prin minune să evite căderea, în cele din urmă se sui până la prima mare bifurcaţie şi păru să considere întreaga afacere ca şi încheiată. La drept vorbind, dispăruse de-acum orice *risc,* deşi căţărătorul se găsea la vreo şaizeci-şaptezeci de picioare de sol.

— 'Cotro s-o iau acu', *massa* Will? întrebă el.

— Ia-o pe creanga cea mai groasă, aia din partea asta, zise Legrand.

Negrul se conformă pe dată şi aparent fără prea mare efort; urcând tot mai sus, până când trupul lui îndesat dispăru cu totul în frunzişul des ce-l învăluia. Numaidecât i se auzi glasul, ca un fel de scâncet:

— Cât trebui' să mai sui?

— Cât de sus eşti? întrebă Legrand.

— Atâtica de sus, răspunse negrul, că pot să văz ceriul prin vârfu' pomului.

---

[16] numele ştiinţific al arborelui de lalele (tulipier). Poe era îndrăgostit de acest arbore, care poate atinge dimensiuni uriaşe; cf. E.A. Poe, *Dimineaţă pe Wissahiccon* şi *Cabana lui Landor.* Acest arbore nu creştea însă pe insula Sullivan.

— Dă-i pace cerului, ascultă la ce-ţi zic eu. Priveşte-n josul copacului şi numără crăcile de sub tine, din partea asta. De câte crăci ai trecut?

— Un', doi, trei, patru, şinci. Am trecut de şinci crăci mari, *massa,* din partea asta.

— Atunci mai urcă una.

După câteva minute i se auzi iarăşi glasul, anunţând că ajunsese pe a şaptea cracă.

— Acuma, Jup, strigă Legrand, evident emoţionat la culme, vreau s-o iei tot înainte pe craca aia cât poţi tu de departe. Dă-mi de ştire dacă vezi ceva ciudat.

Bruma de îndoială pe care-aş mai fi avut-o privind nebunia bietului meu amic se risipi şi ea până la urmă. Nu aveam altă cale decât să constat că i se tulburaseră minţile şi eram nespus de îngrijorat de cum să-l duc acasă. Pe când chibzuiam cum ar trebui să procedez, se auzi din nou glasul

lui Jupiter.

— Tare frică mi-i să m-aventur pe craca asta, o cracă moartă cât de lungă-i.

— Spui că-i o creangă *moartă,* Jupiter? strigă Legrand cu o voce tremurătoare.

— Da, *massa,* moartă-coaptă, dusă la rogoz, far' pic de suflare.

— Pentru numele lui Dumnezeule, ce mă fac? întrebă Legrand, pare-se în culmea disperării.

— Ce să faci! am zis, bucuros de ocazia de-a strecura şi eu o vorbă. Păi, să vii acasă şi să te bagi în pat. Acum, haide, fii băiat cuminte! Se face târziu şi în plus aminteşte-ţi de promisiune.

— Jupiter, strigă el, fără să mă bage deloc în seamă, m-auzi?

— Da, *massa* Will, te auz bin'şor.

— Încearcă atunci lemnul cu briceagul şi vezi dacă-i *foarte* putred.

— Putred, *massa,* putred destul, răspunse negrul după câteva clipe, da' nu putred chiar de tot. Să spui cistit, pot să mă 'ventur niţeluş pe cracă singur.

— Singur! Ce vrei să spui?

— Păi, spui de scarăbuş. *Tare-i* greu, scarăbuşu'! Spui că mai 'ntâi să-l las jos ş-atunci craca n-o să se rupă subt un negru singur.

— Japiţă afurisită! strigă Legrand, parcă mai bine dispus, ce înseamnă vorbele astea fără noimă? Fii sigur că dacă-i dai drumul gândacului, am să-ţi frâng gâtul! Ia seama, Jupiter, m-auzi?

— Da, *massa,* da' nu trebui' să zberaţi aşa la sărmanu' negru.

— Fie! Ascultă-mă acum! Dacă mergi pe cracă până unde crezi tu că se poate şi nu-i dai drumul gânganiei, am să-ţi fac cadou un dolar de argint de cum te dai jos.

— Mi-s dus, *massa* Will, zău, răspunse negrul numaidecât, 'proape pânâ-n capăt.

— *Capăt!* ţipă Legrand, spui c-ai ajuns la capătul crăcii?

— Acuşica-n capăt, *massa,* o-o-o-o-o! Ai milă, Doamne! Ce-i aicea-n pom?

— Hai, zi odată, strigă Legrand în culmea bucuriei, ce este?

— Păi, nu-i decât o căpăţână; vreunu' care şi-a lăsat capu-n pom şi ciorile i-au 'fulecat toată carnea de pe el.

— O căpăţână, spui! Foarte bine! Cum e prinsă de cracă? Ce-o ţine?

— Bine'nţeles, *massa* Will; trebui' să văz. Păi, p-onoarea mea, i-o treabă tare poznaşă, i-un cui mare-n căpăţână, care-l ţine fix de pom.

— În regulă, Jupiter, acum fă exact ce-ţi spun eu, m-auzi?

— Da, *massa*!

— Bagă de seamă atunci! Caută ochiul stâng al căpătânii.

— Hm! Aoleu! Asta-i bună! Păi, n-are nicicum ochiu' cel stâng.

— Blestemată-ţi fie prostia! Tu ştii care-i mâna dreaptă şi care-i stânga?[17]

— Da, ştiu asta, ştiu tot; mâna cea stângă-i aia cu care crap io lemnele.

— De bună seamă! Fiindcă eşti stângaci; iar ochiul tău stâng e pe aceeaşi parte ca şi mâna ta stângă. Socot acum c-ai să poţi găsi ochiul stâng al căpătânii sau locul unde a fost ochiul stâng. L-ai găsit?

Urmă o îndelungă tăcere. Într-un târziu, negrul întrebă:

— Ochiu' cel stâng a' căpătânii e tot pe partea aia cu mâna cea stângă a căpătânii? Findcă n-are căpăţână asta nicidecât mână. Mare scofală! Acu' am găsit ochiu' cel stâng, aicea-i ochiu' cel stâng, ce trebui' să fac cu el?

— Dă drumul gândacului în jos prin el, cât e sfoara de lungă, dar ia aminte să n-o scapi din mână.

— Gata, 'sprăvită, *massa* Will, lesne să bag pe scarăbuş prin bortă. Ia uite-l cum se sloboade-n jos!

---

[17] Cf. *Iona 4:11: „...* se află mai mult de o sută douăzeci de mii de oameni, cari nu ştiu să deosebească dreapta de stânga lor”.

În răstimpul acestei conversaţii, nu ieşise la iveală nici o părticică din trupul lui Jupiter; însă cărăbuşul pe care-l lăsase în jos se putea vedea acum la capătul sforii, scânteind ca un glob de aur vechi în razele târzii ale asfinţitului de soare, unele dintre aceste raze luminând încă slab dâmbul pe care stăteam. Scarabeul atârna nestingherit printre ramuri şi, lăsat liber, ar fi căzut la picioarele noastre. Legrand luă numaidecât coasa şi curăţă cu ea o porţiune rotundă, de vreo trei-patru iarzi în diametru, chiar dedesubtul insectei şi, isprăvind treaba, îi porunci lui Jupiter să dea drumul sforii şi să coboare din copac.

După ce înfipse cu mare precizie un ţăruş în pământ, exact în locul unde căzuse gândacul, amicul meu scoase din buzunar o panglică de măsurat. Legând unul din capetele ei de partea de trunchi a copacului care era cea mai aproape de ţăruş, o desfăşură până când ajunse la ţăruş, iar de acolo o întinse şi mai departe în direcţia dată deja de cele două puncte: copacul şi ţăruşul, pe o distanţă de cincizeci de paşi, în timp ce Jupiter reteza cu coasa tufişurile de mărăcini. În porţiunea astfel curăţată înfipse un al doilea ţăruş, iar în jurul său, luat ca centru, descrise un cerc cam rudimentar, cu un diametru de vreo patru picioare.

Punând apoi mâna pe o cazma şi dându-ne una lui Jupiter şi alta mie, Legrand ne rugă să ne punem pe săpat cât mai iute cu putinţă.

Ca să spun adevărul, niciodată nu m-am dat în vânt după o asemenea îndeletnicire şi, în acele momente mai ales, aş fi renunţat la ea cu dragă inimă, căci se însera şi mă simţeam nespus de ostenit după efortul pe care-l depusesem; nu vedeam însă nici un prilej de a scăpa şi mă temeam să nu care cumva să zdruncin liniştea sufletească a bietului meu prieten printr-un refuz. Dacă într-adevăr m-aş fi putut bizui pe ajutorul lui Jupiter, n-aş fi ezitat o clipă să încerc să-l aduc pe nebun acasă cu de-a sila; cunoşteam însă prea bine firea bătrânului negru ca să pot spera că, la o adică, m-ar fi susţinut într-o încleştare directă

cu stăpânul său. Nu aveam nici un dubiu că acesta din urmă se molipsise de una dintre nenumăratele superstiţii sudiste despre bani îngropaţi în pământ şi că această închipuire îi fusese confirmată de găsirea scarabeului sau poate de obstinaţia cu care Jupiter susţinea că „scarăbuşu' e din aur curat”. O minte predispusă la nebunie putea lesne fi ademenită de asemenea insinuări, mai ales dacă ele se potriveau cu unele idei preconcepute; şi atunci îmi veniră în minte cuvintele bietului meu amic dospro cărăbuşul care era „indiciul îmbogăţirii sale”. Luând totul în considerare, eram contrariat şi descumpănit, însă în cele din urmă am hotărît să fac haz de necaz, adică să sap cu sârg şi astfel să-l conving mai iute pe vizionar, printr-o demonstraţie pe viu, în legătură cu opiniile eronate pe care le împărtăşea.

Aprinzând felinarele, ne-am apucat de treabă cu un zel vrednic de o cauză mai înţeleaptă; iar când lumina sticloasă cădea pe trupurile şi pe uneltele noastre, nu puteam să nu mă gândesc la grupul pitoresc pe care-l alcătuiam, la cât de stranii şi suspecte vor fi părut caznele noastre vreunui intrus care, din întâmplare, ar fi dat peste noi.

Am săpat fără încetare vreme de două ceasuri. Abia dacă am vorbit; şi cel mai tare ne deranja lătratul câinelui, care părea din cale-afară de interesat de îndeletnicirea noastră. La un moment dat, deveni atât de zgomotos, încât ne era frică să nu dea cumva de ştire

vreunor derbedei aflaţi prin preajmă; mai bine zis, aceasta era temerea lui Legrand, căci, în ce mă priveşte, m-aş fi bucurat de orice întrerupere care mi-ar fi permis să-l duc pe vagabond acasă. Într-un târziu, hărmălaia fu curmată extrem de eficient de către Jupiter, care, ieşind din groapă cu un aer decis şi neînduplecat, legă botul zăvodului cu una din bretelele sale, după care, cu un rânjet solemn pe chip, se întoarse la sarcina lui.

Când s-a scurs răstimpul pomenit, ajunseserăm la o adâncime de cinci picioare şi totuşi nu se arătase nici un semn de vreo comoară. Urmă un repaus general şi am început să sper că farsa se sfârşise. Legrand însă, deşi în mod vădit foarte derutat, îşi şterse fruntea îngândurat şi-şi reluă lucrul. Am săpat întreg cercul cu diametrul de patru picioare, i-am lărgit apoi marginile un pic şi ne-am dus până la adâncimea de două picioare. Nu ieşi însă nimic la iveală. Într-un târziu, căutătorul de aur, pe care sincer îl compătimeam, se căţăra afară din groapă, purtând pe fiecare trăsătură a chipului pecetea unei amare deziluzii, şi greoi şi parcă în silă îşi puse haina pe care şi-o dăduse jos la începutul lucrului.

În tot acest răstimp n-am scos o vorbă. La un semn din partea stăpânului său, Jupiter începu să-şi adune uneltele. Odată treaba isprăvită şi după ce eliberă botul câinelui, o luarăm într-o tăcere deplină înapoi spre casă.

Făcuserăm poate doisprezece paşi în direcţia respectivă, când, cu o înjurătură straşnică, Legrand se repezi la Jupiter şi-l prinse de guler. Uluit, negrul căscă gura, făcu nişte ochi cât cepele, scăpă din mâini cazmalele şi căzu în genunchi.

— Netrebnicule! izbucni Legrand, şuierând silabele printre dinţii încleştaţi, tu, negru infam şi blestemat! Vorbeşte, când îţi zic! Răspunde-mi numaidecât şi fără şmecherii! Care, care-i ochiul tău stâng?

— O, Sfinte Doamne, *massa* Will! Nu-i ăst aci ochiu' mieu stâng, taman el? urlă Jupiter înspăimântat, aşezându-şi mâna pe organul *drept* al văzului şi ţinând-o acolo cu disperată îndărătnicie, de parcă s-ar fi temut că

stăpânul său o să încerce să i-l scoată numaidecât.

— Bănuiam eu! Ştiam eu! Ura! răcni Legrand, dându-i negrului drumul, sărind astfel şi ţopăind de zor, spre imensa uimire a valetului său, care, ridicându-se din genunchi, privea, fără grai, când la stăpânul său, când la mine.

— Haideţi! Trebuie să ne întoarcem partida; şi ne conduse iar până la tulipier.

— Jupiter! zise el când am ajuns la piciorul arborelui. Ia vino-ncoa!

Tigva aia era prinsă cu faţa spre exterior sau cu faţa spre cracă?

— Cu faţa spre 'terior, *massa,* ca s-ajungă lesne ciorile pân' la ochi.

— Atunci prin care ochi ai strecurat gândacul? Prin ăsta sau prin ăla?

Şi Legrand atinse pe rând amândoi ochii lui Jupiter.

— Ochiu' ăsta, *massa,* ochiu' stâng, fix cum mi-aţi zis, şi aici negrul arătă spre ochiul său drept.

— Ajunge! Trebuie să încercăm din nou.

Aici, amicul meu, în a cărui nebunie vedeam acum, sau îmi închipuiam că văd, unele indicii de metodă, mută ţăruşul ce marca locul unde căzuse gândacul cu vreo trei ţoli mai la vest faţă de poziţia lui anterioară. Desfăşurând apoi panglica din punctul cel mai aproape de pe trunchi şi până la ţăruş, ca mai înainte, şi continuând să o întindă în linie dreaptă pe o distanţă de cincizeci de picioare, marcă un alt loc, la câţiva coţi de cel unde săpasem[18].

În jurul acestui punct nou descrise acum un cerc puţintel mai mare decât prima oară şi ne apucarăm iarăşi de lucru cu cazmalele. Eram îngrozitor de obosit, dar, fără să înţeleg prea bine ce anume prilejuise o schimbare în felul meu de-a gândi, nu mai simţeam o aşa mare repulsie faţă de corvoada la care fusesem silit. În mod inexplicabil,

[18] Calculele matematice par a fi greşite (Dana C. Hill, *Poe's Error, Northwestern Magazine,* ianuarie 1916). După Edward Wagenknecht *(Edgar Allan Poe,* p. 103), „Poe era preocupat nu atât să fie precis, cât să dea aparenţa preciziei”.

aceasta începuse să mă intereseze, ba chiar să mă pasioneze. Pesemne că mai era ceva, pe lângă toate aceste apucături ciudate ale lui Legrand - un aer de profeţie, de premeditare, care mă impresiona. Săpam cu râvnă şi în răstimpuri mă surprindeam, ca să zic aşa, căutând, cu un sentiment ce aducea mai mult a speranţă, închipuita comoară, a cărei fantasmă îl scosese din minţi pe nefericitul meu tovarăş. La un moment dat, când astfel de gânduri năzdrăvane puseseră stăpânire deplină asupra mea, şi după ce trudiserăm vreo oră şi jumătate, furăm iarăşi întrerupţi de lătrăturile furioase ale dulăului. Neliniştea lui de prima oară fusese de bună seamă doar rodul unei stări de voioşie sau al capriciului, dar acum tonul său era aspru şi grav. Când Jupiter încercă să-i lege din nou botul, câinele opuse o aprigă rezistenţă şi, sărind în groapă, se apucă să scurme furibund pământul cu ghearele. În câteva secunde scoase la lumină un morman de oseminte omeneşti, alcătuind două schelete complete, amestecate cu câţiva nasturi de metal şi cu ceea ce mi se părea a fi nişte scame de lână putredă. Una sau două lovituri de cazma dezveliră lama unui pumnal mare, spaniol, şi pe când săpam mai departe, ieşiră la lumină, risipite, trei sau patru monede de aur şi de argint.

La vederea acestora, Jupiter abia îşi mai putu stăpâni bucuria, însă pe chipul stăpânului său se întipărise o cruntă dezamăgire. Acesta ne îndemnă însă să ne continuăm strădaniile şi nu apucă să-şi sfârşească bine vorba, că m-am împiedicat şi am căzut în faţă, după ce vârful ghetei mi se agăţase într-un inel mare de fier, îngropat pe jumătate în solul afânat.

Lucram acum cu înverşunare şi niciodată nu mai trăisem zece minute atât de intense şi de palpitante. În acest interval, dezgroparăm pe de-a-ntregul un sipet lung de lemn, care, după starea lui de perfectă conservare şi minunata-i rezistenţă, în mod vădit trecuse prin vreun procedeu de mineralizare, poate cu biclorură de mercur[19].

[19] Poe vorbeşte de biclorura de mercur ca agent pentru păstrarea lemnului în articolul *Street Paving,* publicat în *Broadway Journal* (19

Lada aceasta era lungă de trei picioare şi jumătate, lată de trei şi înaltă de două şi jumătate.

aprilie 1845).

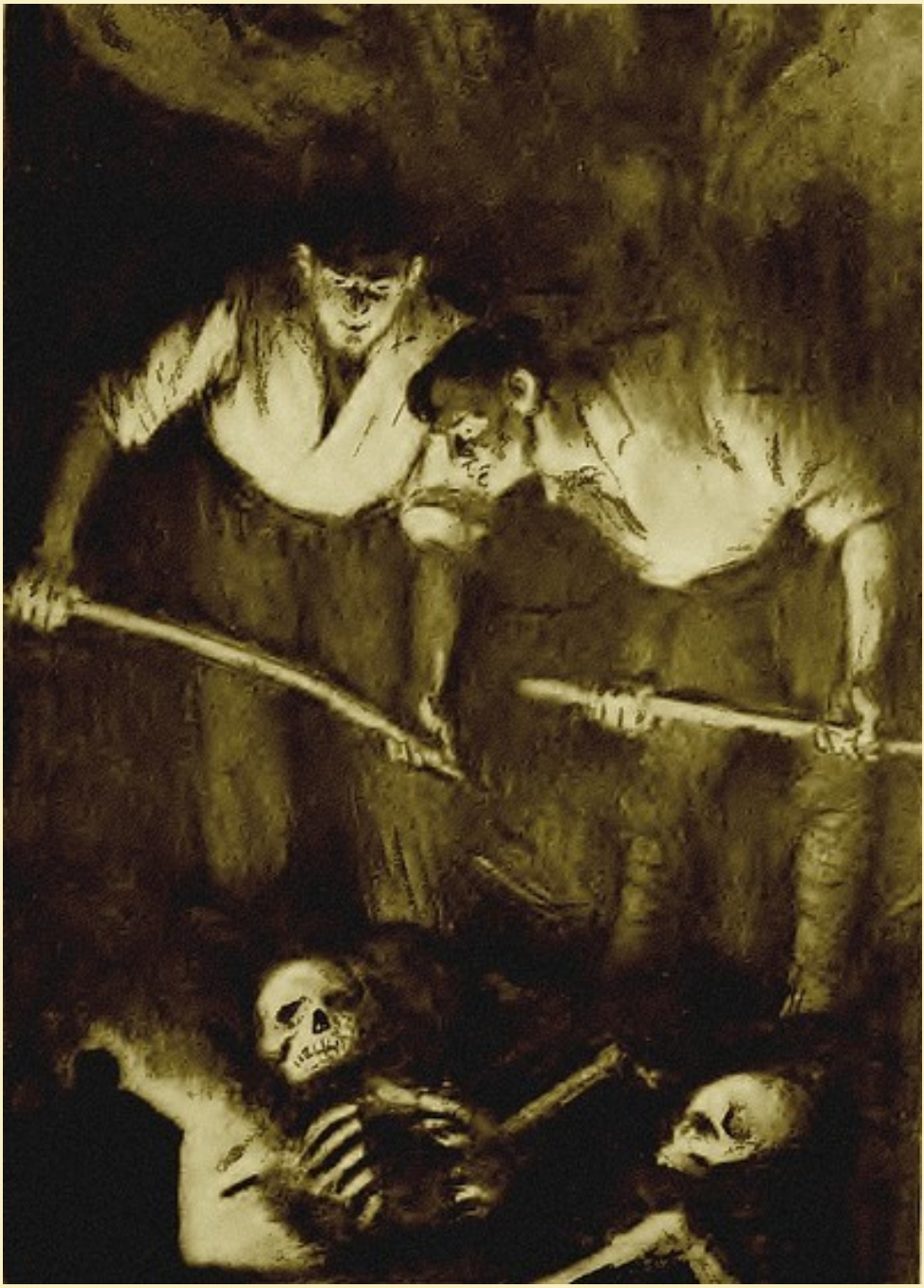

Era trainic ferecată cu cercuri din fier forjat, nituite,

alcătuind un soi de leasă împrejurul ei. De fiecare latură a sipetului, aproape de capac, erau prinse câte trei inele de fier, şase în total, cu ajutorul cărora putea fi transportat în siguranţă de şase persoane. Toate sforţările noastre reunite abia de reuşiră să-l clintească niţel din loc. Ne lămurirăm numaidecât că era cu neputinţă să ducem aşa o mare greutate. Din fericire, capacul era prins doar cu două buloane glisante. Am tras de ele, tremurând şi gîfiind de emoţie. Într-o clipă, un tezaur de o inestimabilă valoare se lăfăia, sclipind, înaintea noastră. Şi când razele lămpaşelor căzură în groapă, din purcoiul nedesluşit de aur şi pietre preţioase fulgerară spre noi sticliri şi scânteieri care pur şi simplu ne luau privirile.

Nu voi pretinde să descriu sentimentele ce mă stăpâneau în timp ce priveam. Eram, desigur, în primul rând uluit. Legrand părea cu totul vlăguit din cauza emoţiilor şi abia reuşi să îngaime câteva vorbe. Chipul lui Jupiter căpătase, răstimp de câteva minute, o paloare cadaverică, în măsura în care firea lucrurilor îngăduie aşa ceva unui chip de negru.

Părea de-a dreptul stupefiat, ca trăsnit. Deodată căzu în genunchi în groapă şi, afundându-şi braţele goale în aur până la coate, şi le lăsă acolo o vreme, de parcă ar fi trăit voluptatea unei băi. Într-un târziu, cu un oftat adânc, exclamă, de parcă şi-ar fi vorbit sieşi:

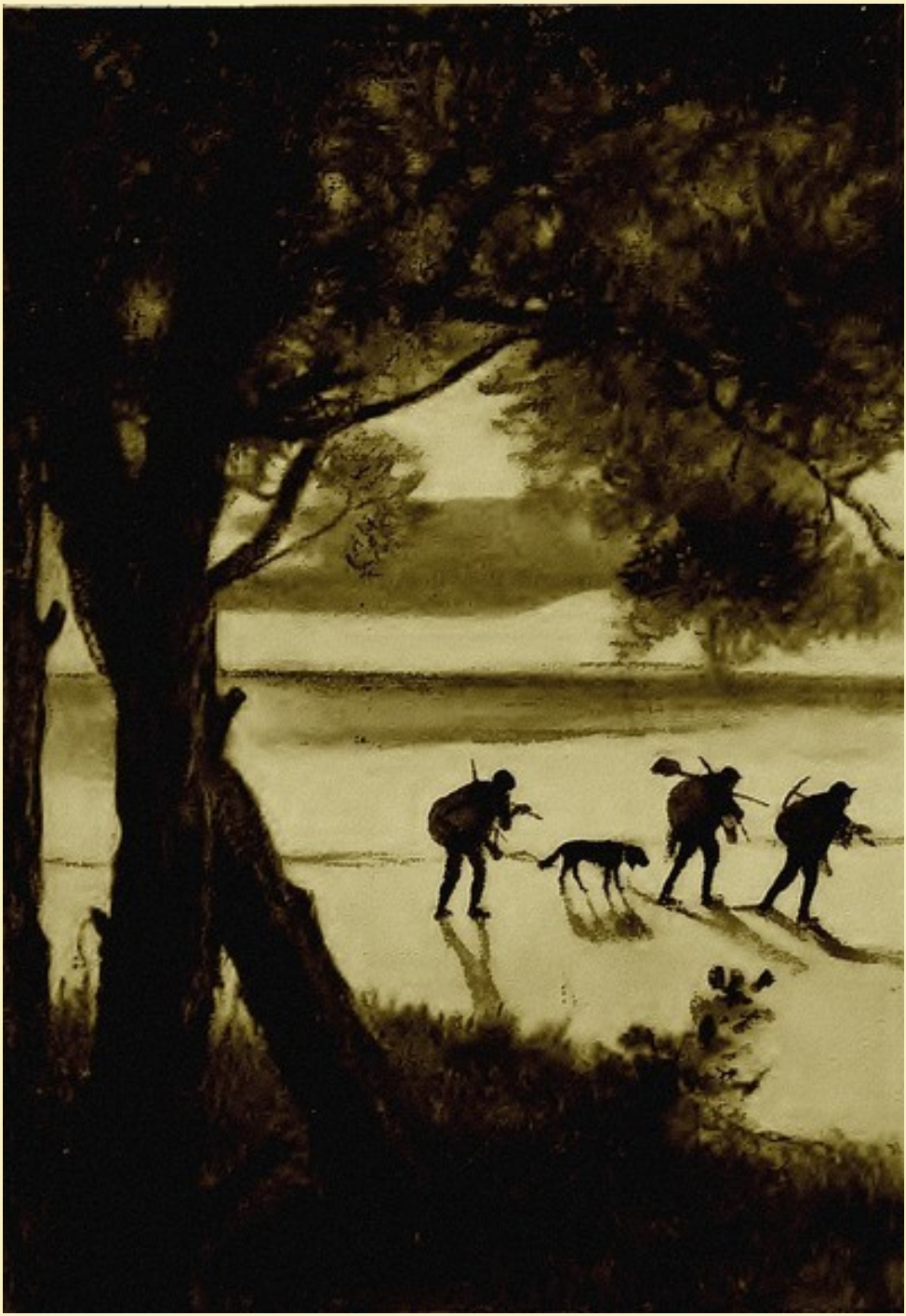

— Şi totu' vine numa' de la scărăbuşu' din aur! Drăguţu', săracu' scărăbuş, şi cum l-am mai suduit cu vorbe aşa rele. Nu-ţi crapă obrazu' de ruşine, negrule? Poftim, răspunde-mi!

M-am văzut nevoit în cele din urmă să-i trezesc la realitate atât pe stăpân, cât şi pe valet, amintindu-le de nevoia urgentă de a transporta comoara. Se făcea târziu şi s-ar fi cuvenit să ne îngrijim să punem totul la adăpost înainte să se crape de ziuă. Era greu de spus ce trebuia făcut; şi am pierdut o grămadă de timp tot deliberând - atât de confuze erau gândurile fiecăruia dintre noi. Până la urmă am mai uşurat lada, scoţând două treimi din conţinutul ei şi astfel am reuşit, cu ceva trudă, să o ridicăm din groapă. Am ascuns obiectele scoase afară printre mărăcini şi le-am lăsat în paza dulăului, cu ordin strict de la Jupiter ca, sub nici un motiv, să nu se clintească din loc şi nici să nu-şi deschidă gura până la întoarcerea noastră. Ne-am îndreptat după aceea în grabă spre casă, cu sipetul la noi; am ajuns cu bine la colibă, deşi după multă osteneală, pe la orele unu dimineaţa. Istoviţi cum eram, ar fi fost cu neputinţă, omeneşte vorbind, să facem mai mult atunci. Ne-am odihnit până pe la orele două şi am cinat. Imediat după aceea, am luat-o din loc spre coline, înarmaţi cu trei saci rezistenţi pe care am avut norocul să-i descoperim în debara. Am ajuns la groapă cu puţin înainte de orele patru, am împărţit între noi cât se poate de frăţeşte restul din pradă şi, lăsând neastupate gropile, am pornit din nou spre colibă, unde, pentru a doua oară, ne-am deşertat poverile de aur, chiar în momentul în care primele dâre ale zorilor licăreau peste vârful arborilor de la răsărit.

Eram acum la capătul puterilor, însă emoţiile intense ale momentului ne împiedicau să dormim. După un somn agitat de vreo trei-patru ore, ne-am deşteptat deodată, de parcă ne-am fi înţeles, ca să vedem de comoară.

Sipetul era plin ochi şi ne petrecurăm toată ziua şi mare parte din noaptea următoare cercetându-i conţinutul. Nu domnea în el nici un fel de ordine sau rânduială. Toate fuseseră zvârlite alandala. După ce am sortat totul cu

băgare de seamă, ne-am trezit stăpâni peste o avere chiar mai mare decât bănuisem la început. În monede, era cu ceva mai mult de patru sute cincizeci de mii de dolari, calculând valoarea banilor cât mai precis cu putinţă, după indicatorii de atunci. Nu era nici măcar o fărâmă de argint. Totul era aur vechi şi de o mare varietate - monede franceze, spaniole şi germane, câteva guinee englezeşti şi nişte imitaţii din care nu mai văzusem înainte. Câteva monede foarte mari şi grele erau atât de tocite, încât n-am reuşit să le descifrăm inscripţiile. Bani americani nu erau deloc. Valoarea bijuteriilor era o treabă şi mai greu de stabilit. Existau diamante, unele dintre ele extraordinar de mari şi de frumoase - o sută zece cu totul - şi nici unul nu era mic; optsprezece rubine de o remarcabilă strălucire; trei sute zece smaralde, toate nespus de frumoase; douăzeci şi unu de safire şi un opal. Toate aceste pietre preţioase fuseseră smulse din monturile lor şi zvârlite de-a valma în sipet. Monturile însele, pe care le-am separat de celelalte piese de aur, păreau strivite cu ciocanul, ca să nu permită identificarea lor. Pe lângă toate acestea, mai era şi o uriaşă cantitate de podoabe din aur masiv; aproape două sute de inele şi cercei masivi; lanţuri grele, în număr de treizeci, dacă-mi amintesc bine; optzeci şi trei de crucifixe foarte mari şi grele; cinci cădelniţe de aur de mare valoare; un bol uriaş de aur, pentru punci, ornat cu frunze de viţă de vie şi figuri de bacante, cizelate cu migală; două minere de sabie, splendid decorate, şi o sumedenie de alte obiecte mai mărunte de care nu-mi mai aduc aminte. Greutatea acestor avuţii depăşea trei sute cincizeci de pfunzi; iar în acest calcul n-am inclus o sută nouăzeci şi şapte de splendide ceasuri de aur, trei dintre ele valorând fiecare câte cinci sute de dolari, dacă nu mai mult.

Multe dintre ele erau foarte vechi şi lipsite de valoare ca instrumente de măsurat timpul, suferind mai mult sau mai puţin din pricina ruginei, însă toate erau bogat încrustate cu pietre preţioase şi ţinute în cutii de mare preţ. În acea noapte, am apreciat întreg conţinutul sipetului la un milion şi jumătate de dolari; şi, după ce, mai târziu, am mai

vândut din podoabe şi din bijuterii (păstrând câteva pentru propria noastră folosinţă), am aflat că subestimasem foarte mult tezaurul.

Când, într-un târziu, am sfirşit de cercetat şi cumplitul neastâmpăr al acelor clipe se domolise într-o oarecare măsură, Legrand, care vedea că muream de nerăbdare să aflu răspunsul la această enigmă extraordinară, se lansă într-o relatare amănunţită asupra tuturor împrejurărilor legate de ea[20].

— Îţi aduci aminte, zise el, de seara când ţi-am dat schiţa aia, făcută în grabă, cu cărăbuşul. Ţii minte poate şi că m-am simţit destul de ofensat când insistai că desenul meu semăna cu un cap de mort. Când ai spus prima oară acest lucru, eram convins că glumeai; după aceea însă, mi-am amintit de petele alea ciudate de pe spatele insectei şi, în sinea mea, am admis că observaţia dumitale avea o oarecare bază reală. Mă deranja totuşi atitudinea dumitale dispreţuitoare faţă de talentele mele într-ale desenului, nu de alta, dar lumea mă consideră un artist bunicel şi, ca atare, când mi-ai pus în mână foaia de pergament, era cât pe ce să o mototolesc şi să o arunc mânios în foc.

— Vrei să spui peticul de hârtie, zisei eu.

— Nu; semăna bine cu hârtia şi la început am şi presupus că aşa era, dar când am vrut să desenez pe ea, am văzut numaidecât că era o foiţă de pergament foarte subţire. Era destul de slinoasă, dacă-ţi mai aduci aminte. Ei bine, când eram chiar pe punctul de-a o crâmpoţi, privirea mi-a căzut pe schiţa la care te uitaseşi dumneata, şi poţi să-ţi imaginezi uimirea mea când, la drept vorbind, am desluşit figura unui cap de mort acolo unde aveam impresia că desenasem gândacul. Pentru o clipă am fost mult prea surprins ca să pot chibzui limpede. Ştiam că, în ce priveşte detaliile, desenul meu era foarte diferit de acesta, deşi, în privinţa aspectului general, exista o oarecare asemănare. Numaidecât am luat o lumânare şi, aşezându-mă în capătul celălalt al încăperii, m-am apucat să cercetez pergamentul

[20] Aici se sfârşea primul foileton în The Dollar Neuspaper (21 iunie 1842). Ultimul foileton din *The Dollar Newspaper* (21 iunie 1842).

mai îndeaproape. Întorcându-l, am zărit pe revers propria-mi schiţă, exact aşa cum o făcusem eu. Prima mea impresie a fost aceea de surpriză, văzând asemănarea într-adevăr remarcabilă în privinţa conturului - ciudata coincidenţă constând în faptul că, fără să ştiu, pe partea cealaltă a pergamentului era un craniu, chiar sub scarabeul schiţat de mine, şi că acest craniu aducea atât de bine cu desenul meu nu doar în privinţa conturului, dar şi a mărimii. Repet, ciudăţenia acestei coincidenţe pur şi simplu mă năuci o bucată de timp.

Acesta e obişnuitul efect al unor asemenea coincidenţe. Mintea se zbate să stabilească o conexiune, o relaţie de cauză şi efect şi, fiind incapabilă de aşa ceva, suferă un soi de paralizie temporară. Dar când mi-am revenit din starea de năuceală, încetul cu încetul prinse viaţă în cugetul meu o convingere care mă uimi mai abitir decât această coincidenţă.

Am început să-mi aduc aminte clar şi precis că nu existase *nici un* desen pe pergament când am făcut schiţa scarabeului. Eram absolut sigur de acest lucru, deoarece ţineam minte că-l întorsesem mai întâi pe-o parte, apoi pe cealaltă, ca să caut un loc mai curat. Dacă tigva ar fi fost atunci acolo, bineînţeles că aş fi remarcat-o. Într-adevăr, era vorba aici de un mister pe care nu mă simţeam în stare să-l lămuresc; dar chiar şi în acele clipe de început, părea să pâlpâie, anemic, în ungherele cele mai îndepărtate şi mai ascunse ale creierului meu, aidoma unui licurici, o întrezărire a adevărului pe care expediţia noastră din noaptea trecută a demonstrat-o într-un chip atât de strălucit. M-am sculat de-ndată şi, punând pergamentul într-un loc sigur, am izgonit orice alt gând până când aveam să fiu singur.

După plecarea ta, în timp ce Jupiter dormea buştean, m-am apucat să studiez mai sistematic întreaga afacere. În primul rând voiam să aflu modul în care a intrat pergamentul în posesia mea. Locul unde am descoperit scarabeul era pe ţărmul continental, cam la o milă est de insulă şi doar la mică distanţă de cota maximă a fluxului.

J. Wehy
10

Când l-am apucat cu mâna, mi-a tras o muşcătură zdravănă, drept care i-am dat numaidecât drumul. Jupiter, cu obişnuitul său simţ de prevedere, înainte să înhaţe insecta, care zburase spre el, căutase prin jur o frunză sau ceva de genul ăsta cu care să o prindă. Chiar în acel moment, ochii lui, dar şi ai mei, căzură pe foaia de pergament despre care presupuneam atunci că era hârtie. Era pe jumătate îngropată în nisip, un colţ ieşindu-i afară. Aproape de locul unde am găsit-o, am observat nişte resturi de carenă din ceea ce fusese, pare-se, barca de salvare a unei corăbii. Epava părea să fi zăcut acolo de foarte mult timp, căci cu greu se mai putea desluşi asemănarea cu lemnăria unei bărci.

Ei bine, Jupiter luă de jos pergamentul, înfăşură în el gândacul şi mi-l dădu mie. Curând după aceea, o pornirăm înapoi spre casă şi pe drum l-am întâlnit pe locotenentul G. I-am arătat insecta, iar acesta m-a rugat să-l las s-o ia cu el în fort. Am fost de acord, iar el a vârît-o numaidecât în buzunarul vestei, fără pergamentul în care fusese înfăşurată şi pe care-l ţinusem în mână în răstimpul cât dumnealui o cercetase.

Poate că se temuse să nu-mi schimb părerea şi chibzuise că era mai bine să se asigure de pradă cât mai iute - doar ştii cât e de pasionat de orice subiect legat de ştiinţele naturii. În acelaşi timp, fără să-mi dau seama, trebuie că am băgat în buzunar pergamentul.

Îţi aminteşti că atunci când m-am dus la masă să desenez cărăbuşul, n-am găsit hârtie acolo unde o păstrez de obicei. Am căutat în sertare şi n-am găsit nici una. Am scotocit prin buzunare, sperând să nimeresc peste vreo scrisoare veche, şi atunci am dat de bucata de pergament. Îţi detaliez modul exact în care ea a ajuns în posesia mea, fiindcă acele împrejurări mi s-au întipărit în minte cu o forţă deosebită.

Fără îndoială că mă vei lua drept un exaltat, dar deja stabilisem un soi de *conexiune.* Pusesem cap la cap două verigi dintr-un lanţ uriaş. Iată, o corabie eşuată pe un ţărm de mare şi nu departe de ea un pergament - *nu o hârtie* -

cu un craniu desenat pe el. O să mă întrebi, bineînţeles: Unde-i conexiunea? Şi-am să-ţi răspund că acel craniu, sau capul de mort, e binecunoscuta emblemă a piraţilor. Flamura cu capul de mort e arborată în toate luptele.

Ţi-am spus că era un petic de pergament şi nu de hârtie. Pergamentul e durabil, aproape nepieritor. Treburile de mai mică însemnătate rareori sunt consemnate pe pergament, întrucât pentru nevoile obişnuite ale scrisului sau desenului pergamenul nu e chiar la fel de potrivit ca hârtia. Această reflecţie îmi sugera că acel cap de mort ar avea un înţeles, o semnificaţie anume. În acelaşi timp, nu mi-a scăpat din vedere nici *forma* pergamentului. Deşi întâmplarea făcuse ca unul dintre colţuri să fie distrus, se putea vedea că, iniţial, avusese o formă dreptunghiulară. Într-adevăr, era o coală ce putea sluji ca document oficial, pentru consemnarea în scris a unui lucru vrednic de a fi ţinut minte şi păstrat cu grijă.

— Totuşi, am intervenit, spui că tigva *nu* se afla pe pergament când ai făcut schiţa gândacului. Cum stabileşti atunci conexiunea dintre corabie şi craniu, dacă acesta, după cum recunoşti chiar dumneata, trebuie să fi fost desenat (numai Dumnezeu ştie cum şi de cine) cândva după ce dumneata ai desenat scarabeul?

— A, iată cheia întregului mister, deşi până în acest punct am avut destul de puţine greutăţi cu desluşirea lui. Progresam cu paşi siguri şi nu-mi puteam permite decât un singur rezultat. Iată, de exemplu, raţionamentul meu: când am desenat scarabeul, nu se vedea nici urmă de craniu pe pergament. După ce-am terminat desenul, ţi l-am dat dumitale şi am fost cu ochii pe dumneata până când mi l-ai dat înapoi.

Prin urmare, nu dumneata ai desenat acel craniu şi nimeni altul nu era de faţă ca să-l poată realiza. Aşadar, nu fusese făcut de o fiinţă omenească. Şi totuşi fusese făcut.

În acest stadiu al cugetărilor mele, m-am străduit să-mi amintesc, şi într-adevăr mi-am amintit, cu toată claritatea, fiecare eveniment petrecut în perioada respectivă. Era o vreme rece afară (ah, o rară şi fericită

întâmplare!) şi în vatră ardea focul. Mă încălzisem de la efort şi şedeam la masă. Dumneata însă ţi-ai tras un scaun lângă şemineu.

Tocmai când îţi dădusem în mână pergamentul şi te apucaseşi să-l cercetezi, a intrat Wolf, câinele de Newfoundland, şi a sărit cu labele pe umerii dumitale. Cu mâna stingă îl mângîiai şi-l ţineai la distanţă, în timp ce dreapta, în care ţineai pergamentul, ţi-o lăsaseşi să atârne lejer între genunchi şi foarte aproape de foc. La un moment dat, am crezut chiar că-l atinsese flacăra şi eram pe punctul să te previn, dar înainte să apuc să vorbesc, îl trăseseşi înapoi şi erai ocupat cu cercetarea lui.

După ce am luat în calcul toate aceste împrejurări, nu m-am îndoit o clipă că, de fapt, *căldura* fusese agentul ce adusese la lumină, pe pergament, craniul pe care-l vedeam desenat pe el. Ştii prea bine că există preparate chimice - şi ele au existat din timpuri imemoriale - cu ajutorul cărora poţi scrie, pe hârtie sau pe pergament, astfel încât caracterele să devină vizibile numai după ce au fost expuse acţiunii focului. Uneori se foloseşte oxidul de cobalt, dizolvat în *aqua regis*[21] şi diluat în apă, de patru ori greutatea sa; rezultă o culoare verde. Minereul de cobalt, dizolvat în spirt de salpetru, dă o culoare roşie. După un timp mai lung sau mai scurt, când s-a răcit materialul pe care s-a scris, aceste culori dispar, însă devin iarăşi vizibile dacă sunt ţinute aproape de căldură.

Cu băgare de seamă am cercetat acum capul de mort. Contururile exterioare ale desenului, contururile aflate cel mai aproape de colţul pergamentului, erau mult mai *distincte* decât celelalte. Era clar că acţiunea căldurii fusese imperfectă sau inegală. Am aprins numaidecât focul şi am expus fiecare porţiune a pergamentului unei călduri excesive. La început, singurul efect a fost acela de-a întări dungile firave ale craniului; perseverând însă cu acest experiment, se putea zări, în colţul peticului, diagonal opus locului unde era desenat capul de mort, figura a ceea ce

[21] Apă regală (lat.); un amestec de acid azotic şi acid clorhidric. Numele şi-l trage de la faptul că dizolvă orice metal, chiar şi aurul.

crezusem iniţial că-i o capră. Cercetând-o însă mai îndeaproape, m-am lămurit că se voia a fi un ied.

— Ha! Ha! am exclamat. Fireşte că n-am nici un drept să râd de dumneata; un milion şi jumătate de dolari sunt o treabă mult prea serioasă ca să te ţii de şotii; doar n-ai de gând să stabileşti acum o a treia verigă în lanţul dumitale; n-ai cum să descoperi vreo legătură specială între piraţii dumitale şi o capră - piraţii, ştii dumneata, n-au nimic de-a face cu caprele; ele ţin de interesul fermierilor.

— Dar tocmai ţi-am spus că *nu* era figura unei capre.

— Bun, atunci a unui ied, cam tot aia-i.

— Cam, dar nu tot, zise Legrand. Vei fi auzit pesemne de un anume căpitan Kidd[22]. De la bun început am considerat figura animalului de care vorbeam ca pe un soi

[22] *William Kidd* (1645-1701), pirat englez spânzurat pentru fărădelegile sale.

de calambur, de semnătură hieroglifică. Zic semnătură, fiindcă poziţia sa pe pergament îmi sugera această idee.

Cât despre capul de mort din colţul diagonal opus, părea şi el un fel de ştampilă sau sigiliu. Eram însă teribil de necăjit de absenţa restului, a corpului presupusului meu instrument, a textului contextului meu.

— Presupun că te aşteptai să găseşti o scrisoare între sigiliu şi semnătură.

— Ceva de genul ăsta. Fapt e că simţeam povara irezistibilă a unei premoniţii în legătură cu un iminent şi colosal noroc. N-aş putea spune de ce. Poate că, la urma urmelor, era mai degrabă o dorinţă de-a mea decât o credinţă adevărată; dar ştii că până şi vorbele neroade ale lui Jupiter cum că gângania ar fi din aur masiv au avut un efect nemaipomenit asupra imaginaţiei mele? Şi pe urmă seria de întâmplări şi coincidenţe - toate acestea au fost de-a dreptul extraordinare. Remarci oare faptul că doar hazardul a făcut ca toate aceste evenimente să se petreacă în *singura* zi din tot anul când era, sau putea fi, destul de rece ca să aprindem focul, şi că fără foc, sau fără intervenţia câinelui chiar în momentul când a intrat, n-aş fi aflat niciodată despre capul de mort şi, astfel, n-aş fi ajuns nicicând stăpânul tezaurului?

— Dar zi odată, fierb de nerăbdare!

— Ei bine, ai auzit, fireşte, numeroasele poveşti care circulă, miile de zvonuri despre bani îngropaţi undeva pe coasta Atlanticului de către Kidd şi tovarăşii săi. Zvonurile astea trebuie să fi avut o bază reală. Şi faptul că ele persistă fără întrerupere de atâta amar de vreme se datorează, după părerea mea, doar împrejurării că tezaurul îngropat *a rămas* încă în pământ. Dacă acest Kidd şi-ar fi ascuns prada o bucată de vreme şi apoi şi-ar fi recuperat-o, zvonurile n-ar mai fi ajuns la noi în forma lor prezentă şi neschimbată. Observi că toate poveştile sunt numai despre căutători, nu şi despre descoperitorii de comori. Dacă piratul şi-ar fi recuperat banii, întreaga afacere ar fi fost lămurită.

Mie, unul, mi se pare că vreun ghinion, de pildă

pierderea documentului ce indica locul banilor, îl păgubise de orice mijloc de a-i regăsi, şi că despre acest ghinion aflaseră însoţitorii lui, care pesemne că altminteri n-ar fi auzit niciodată de o comoară ascunsă, şi care, trudind de pomană - căci n-aveau nici un fel de reper - ca s-o găsească, dăduseră, ei primii, naştere şi mai apoi răspândiseră prin lume poveştile ce ne sunt atât de familiare acum. Ai auzit dumneata cândva de vreun tezaur, cât de cât însemnat, care să fi fost dezgropat pe ţărm?

— Niciodată.

— Dar e lucru bine ştiut că avuţiile lui Kidd erau imense. Prin urmare, am luat-o a bună că pământul le mai adăpostea încă; şi n-o să te surprindă prea tare dacă-ţi voi spune că simţeam în mine o speranţă, care era aproape o cerrtitudine, că pergamentul găsit în împrejurări atât de stranii cuprindea o însemnare pierdută despre locul unde era ascuns tezaurul.

— Dar cum ai procedat?

— Am apropiat iarăşi bucata de pergament de foc, după ce l-am înteţit bine; n-a apărut însă nimic. Am socotit atunci că pesemne stratul de murdărie era de vină pentru această nereuşită, drept care am şters cu băgare de seamă pergamentul, turnând peste el apă călduţă, şi, isprăvind cu asta, l-am pus într-un vas de tinichea, cu craniul în jos, şi am aşezat vasul pe un cuptor cu cărbuni aprinşi. Câteva minute mai târziu, după ce vasul s-a încălzit de tot, am scos foaia şi, spre imensa mea bucurie, am observat că era marcată, în câteva locuri, cu ceea ce păreau nişte semne aranjate pe rânduri. Am pus din nou pergamentul în vas şi l-am mai lăsat un minut. După ce l-am scos, arăta exact aşa cum îl vezi acum.

Aici, Legrand, după ce reîncălzi pergamentul, mi-l dădu să-l cercetez, între capul de mort şi capră erau însemnate, cam rudimentar, cu cerneală roşie, următoarele caractere[23]:

[23] Cifrul e cât se poate de corect în prima tipărire a nuvelei, dar în versiunile revizuite există o oarecare inconsecvenţă cât priveşte cifrul, transliterarea şi lista caracterelor de cod. După Wimsatt

„53‡‡+305))6* ; 4826)4‡.)4‡ ; 806*; 48+8 π60))85;
1‡(;:*8+83(88) 5*+; 46 (;88* 96*? ; 8)*‡ (;485);
5*+2;*‡(;4956*2(5* — 4)8 π8*;4069285);) 6+8)4‡‡;
1(‡9;48081;8:8‡1;48+85;4)485+528806*81(‡9;
48;(88;4(‡?34;48)4‡;161;:188;‡?;”

— Dar, am zis înapoindu-i foaia, am rămas la fel de nelămurit ca şi mai înainte. Chiar de-aş primi toate giuvaerurile Golcondei[24] drept răsplată pentru rezolvarea acestei enigme, şi tot n-aş fi în stare să le dobândesc.

— Cu toate astea, zise Legrand, soluţia nu-i deloc atât de complicată, pe cât ţi-ai putea imagina dintr-o primă şi fugară cercetare a caracterelor. Aceste semne, cum lesne s-ar putea ghici, alcătuiesc un cifru, adică transmit un mesaj; dar atunci, din ceea ce se ştie despre Kidd, eu, unul, nu l-aş putea socoti capabil să-şi construiască o criptogramă ceva mai complicată. De la bun început eram convins că-i vorba de una dintre cele mai simple, una totuşi care să pară inteligenţei mai greoaie a unui marinar ceva absolut insolubil în lipsa cheii.

— Şi-ai rezolvat-o, într-adevăr?

— Cu rapiditate; am rezolvat şi altele de zece mii de ori mai încâlcite. Împrejurările, dar şi o anume aplecare a minţii, mi-au trezit interesul pentru asemenea ghicitori, şi pe bună dreptate am putea să ne îndoim că ingeniozitatea omenească ar fi în stare să construiască o enigmă de felul aceleia pe care aceeaşi ingeniozitate omenească, cu răbdarea cuvenită, să n-o poată şi dezlega. De fapt, după ce-am reuşit să identific câteva caractere lizibile şi legate între ele, aproape că nici nu m-am mai gândit la dificultatea de-a le descoperi înţelesul.

În cazul de faţă - într-adevăr, în toate cazurile de

(PMLA, septembrie 1943), sursele autorului ar fi putut fi articolul despre *Cifru* din *Cyclopaedia* (1819) a lui Abraham Rees, altul perfect identic din *Encyclopaedia Britannica* (ediţia a III-VI-a, 1798-1836), precum şi *Cryptography* din *Encyclopaedia Americana* (1836).

[24] Vechi oraş indian, vestit centru al şlefuitorilor de diamante.

scriere secretă - prima întrebare care se ridică priveşte *limba* cifrului; căci principiile de soluţionare, deocamdată, mai ales când e vorba de cifruri mai simple, depind şi variază în funcţie de spiritul limbii respective. În general, cel care caută soluţia nu are altă alternativă decât să experimenteze (ghidându-se după probabilităţi) în fiecare limbă pe care o cunoaşte, până când va da peste cea adevărată. Cât despre cifrul pe care-l avem acum în faţă, semnătura înlătură orice dificultate. Calamburul pe seama cuvântului *Kidd*[25] nu poate fi gustat în nici o altă limbă decât în cea engleză. Fără acest considerent, aş fi încercat mai întâi cu spaniola şi cu franceza, limbi în care un secret de acest gen ar fi fost cel mai nimerit să fie notat de către un pirat al ţinuturilor spaniole. În situaţia dată, am presupus că-i vorba de o criptogramă englezească.

Observi că nu sunt defel spaţii între cuvinte. Dacă ar fi existat aceste spaţii, sarcina mea ar fi fost simţitor mai uşoară. În acest caz, aş fi început cu o colaţionare şi o

[25] Cuvântul englezesc *kid* înseamnă „ied”.

analiză ale cuvintelor mai scurte şi, dacă s-ar fi nimerit vreun cuvânt dintr-o singură literă, cum e foarte probabil - de exemplu, *a* sau I[26] -, aş fi considerat dezlegarea ca şi garantată. În lipsa spaţiilor însă, primul meu pas a fost să stabilesc literele predominante, precum şi pe cele mai puţin frecvente. Numărându-le pe toate, am alcătuit următorul tabel:

Semnul 8 apare de 33 de ori
Semnul ; apare de 26 de ori
Semnul 4 apare de 19 de ori
Semnul * apare de 13 de ori
Semnul 5 apare de 12 de ori
Semnul 6 apare de 11 de ori
Semnul + 1 apare de 8 de ori
Semnul 0 apare de 6 de ori
Semnul 9 2 apare de 5 de ori
Semnul : 3 apare de 4 de ori
Semnul ? apare de 3 de ori
Semnul π apare de 2 de ori
Semnul — . apare de 1 de ori

Ei bine, în engleză, litera care apare cel mai frecvent este *e.* După aceea, ordinea arată astfel: *a, o, i, d, h, n, r, s, t, u, y, c, f, g, l, m, w, b, k, p, q, x, z. E* predomină însă atât de pregnant, încât rareori vei vedea o propoziţie, indiferent de lungimea ei, în care să nu fie litera precumpănitoare.

Iată aşadar că de la bun început avem un fundament pentru ceva mai mult decât o simplă ghicitoare. Folosul general ce poate fi obţinut din acest tabel e cât se poate de vădit, dar cât *priveşte acest cifru anume*, vom avea nevoie de el doar într-o foarte mică măsură. Întrucât semnul nostru predominant este *8,* vom începe prin a-l lua drept litera *e* din alfabetul obişnuit. Ca să verificăm această supoziţie, să vedem dacă *8* apare deseori dublat, căci în limba engleză e se dublează cu o mare fregvenţă, de exemplu în cuvinte ca *meet*, *fleet*, *speed*, *seen*, *been*, *agree* etc. În cazul de faţă, îl vedem dublat nu mai puţin de cinci ori, deşi criptograma e scurtă.

[26] În engl. *a* - „un”, „una”; / - „eu”.

Hai să-l socotim atunci pe *8* drept *e*. Ei bine, dintre toate *cuvintele* limbii, *the* este cel mai uzual; să vedem, prin urmare, dacă nu se repetă, în aceeaşi ordine, combinaţii de câte trei caractere, dintre care ultimul să fie *8.* Dacă vom descoperi repetări ale unor asemenea litere, astfel dispuse, e foarte probabil ca ele să reprezinte cuvântul ***the****.* Verificând, vom găsi nu mai puţin de şapte asemenea aranjamente, caracterele respective fiind *;48*. Putem deci presupune că; îl reprezintă pe *t, 4* îl reprezintă pe *h,* iar *8* îl reprezintă pe *e*, ultimul fiind de-acum pe deplin confirmat. Şi astfel s-a realizat un mare pas înainte.

După ce însă am stabilit un singur cuvânt, suntem în măsură să stabilim un aspect cu mult mai important: adică unele începuturi şi terminaţii ale altor cuvinte. Să ne referim, de exemplu, la penultimul caz, în care combinaţia *;48* se produce nu departe de capătul cifrului.

Ştim că semnul; care urmează este începutul unui cuvânt şi că, dintre cele şase caractere succedând acestui *the,* am identificat nu mai puţin de cinci. Să înlocuim aşadar aceste caractere cu literele pe care ştim că le reprezintă, lăsând un spaţiu liber pentru cea necunoscută:

t eeth.

Iată că vom putea renunţa degrabă la *th,* ca nefâcând parte din cuvântul ce începe cu primul *t,* întrucât, căutând prin tot alfabetul după o literă care s-o poată înlocui pe cea lipsă, ne dăm seama că nu putem alcătui nici un cuvânt din care să facă parte acest *th.* Ne vom restrânge aşadar la

t ee

şi, parcurgând, dacă-i nevoie, întreg alfabetul, ca şi mai înainte, vom ajunge la cuvântul ***tree*** ca singura interpretare posibilă. Vom obţine astfel o altă literă, *r*, reprezentată prin semnul *(,* cu cele două cuvinte juxtapuse: ***the tree***[27].

Privind dincolo de aceste cuvinte, puţintel mai departe, vom vedea iarăşi combinaţia *;48* şi o vom folosi ca *terminaţie* la ceea ce stă chiar înaintea ei. Vom avea astfel următoarea alcătuire:

[27] Copacul (engl.).

the tree; 4 (‡? 34 the

sau, substituind literele naturale, adică pe cele pe care le cunoaştem, se va citi astfel:

the tree thr ‡? 3 h the,

Acum, dacă în locul caracterelor necunoscute vom lăsa spaţii goale sau le vom înlocui cu câte un punct, vom citi astfel:

the tree thr: h the,

unde cuvântul ***through***[28] se impune de la sine. Dar această descoperire ne dă trei noi litere, *o, u* şi *g,* reprezentate prin *‡,? şi 3.*

Căutând acum cu atenţie în cifru combinaţiile unor caractere cunoscute, vom descoperi, nu prea departe de început, următoarea alcătuire:

83 (88, adică *egree*,

care, evident, este sfirşitul cuvântului ***degree***[29] şi care ne dă o altă literă, reprezentată prin +.

La patru litere după cuvântul *degree* vom observa combinaţia

; 46 (; 88.

Traducând caracterele cunoscute şi reprezentându-le pe cele necunoscute prin puncte, ca şi mai înainte, vom citi astfel:

th. rtee.

O alcătuire ce sugerează numaidecât cuvântul ***thirteen***[30], oferindu-ne iarăşi două noi litere, *i* şi *n,* reprezentate prin *6* şi *.

Revenind acum la începutul criptogramei, vom găsi combinaţia:

53‡‡+

Traducând, ca şi mai înainte, obţinem

good*,* care ne asigură că prima literă este *A* şi că primele două cuvinte sunt:

A good[31]*.*

---

[28] Prin (engl.).

[29] Grad (engl.).

[30] Treisprezece (engl.).

[31] Un bun, o bună (engl.).

Ca să evităm orice confuzie, e timpul să rânduim cele descoperite până acum sub o formă tabulară. Iată cum va arăta aceasta:

5 reprezintă a
+ reprezintă d
8 reprezintă e
3 reprezintă g
4 reprezintă h
6 reprezintă l
* reprezintă n
‡ reprezintă o
(reprezintă r
; reprezintă t

Avem aşadar nu mai puţin de zece dintre cele mai importante litere reprezentate şi nu va mai fi nevoie să urmărim toate detaliile modului de rezolvare. Ţi-am spus destul ca să te conving că asemenea cifruri sunt uşor de dezlegat şi ca să-ţi faci o idee despre *raţionamentul* alcătuirii lor. Fii însă încredinţat că tipul pe care îl avem în faţa noastră ţine de unul dintre cele mai simple specii ale criptografiei. Nu-mi mai rămâne acum decât să-ţi ofer traducerea integrală a caracterelor de pe pergament, după descifrarea lor. Iat-o:

A good glass în the bishop's hostel în the devil's seat forty-one degrees and thirteen minutes northeast and by north main branch seventh limb east side shoot from the left eye of the death's head a bee line from the tree through the shot fifty feet out.

[O sticlă bună la hanul episcopului în jilţul diavolului patruzeci şi unu grade şi treisprezece minute nord-est cart nord ramura principală a şaptea creangă latura estică trage prin ochiul stâng al capului de mort o linie oablă din copac spre ţintă la cincizeci paşi depărtare.]

— Dar, am spus, enigma asta pare mai încurcată ca oricând. Cum poţi extrage vreun sens din toată poliloghia asta cu „Jilţul diavolului”, „capul de mort”, „hanul

episcopului”?

— Mărturisesc, răspunse Legrand, că problema pare încă destul de serioasă, dacă o priveşti la modul superficial. Întâi de toate, am încercat să desfac fraza în părţile ei fireşti, aşa cum le-a menit însuşi criptograful.

— Adică să pui semnele de punctuaţie?

— Ceva de genul ăsta.

— Dar cum ai reuşit să faci treaba asta?

— M-am gândit că pentru autor toată *chestia* era să înşiruie cuvintele unul după altul, fără spaţii între ele, ca să îngreuneze descifrarea lor.

Ei bine, un om nu prea ager, urmărind un asemenea scop, aproape sigur că va umfla lucrurile. Când, în cursul redactării, va ajunge la o întrerupere de sens, ceea ce, desigur, ar necesita o pauză sau un punct, insul va fi din cale-afară de doritor să înghesuie literele în chiar locul acela mai abitir decât de obicei. Dacă vei cerceta manuscrisul, în cazul de faţă, lesne vei putea detecta cinci asemenea cazuri de neobişnuită îngrămădeală. Pornind de la acest indiciu, iată cum am făcut împărţirea:

O sticlă bună la hanul episcopului, în jilţul diavolului, patruzeci şi unu grade şi treisprezece minute nord-est cart nord, ramura principală, a şaptea creangă, latura estică, trage, prin ochiul stâng al capului de mort, o linie oablă din copac, spre ţintă, la cincizeci paşi depărtare.

— Chiar şi împărţirea asta, am spus, mă lasă tot în beznă.

— Şi pe mine m-a lăsat câteva zile, răspunse Legrand, răstimp în care am umblat întruna ca să aflu, prin vecinătatea insulei Sullivan, de vreo clădire cu numele *Bishop's Hostel*[32], căci, bineînţeles, am exclus din capul locului vechea-i denumire, aceea de *hostel.* Neprimind nici o informaţie în acest sens, eram pe punctul de a-mi extinde sfera de cercetare şi de a proceda într-un mod mai sistematic, când, într-o bună dimineaţă, mi-a trecut prin cap, aşa, ca din senin, că acest „han al episcopului” ar putea avea vreo legătură cu o străveche familie, pe nume

[32] Hanul episcopului.

Bessop[33], şi care familie, din vremuri imemoriale, stăpânise un vechi conac, la vreo patru mile nord de insulă. Drept urmare, m-am dus până la plantaţia respectivă şi mi-am reluat cercetările printre negrii mai în etate de prin partea locului. În cele din urmă, una dintre femeile foarte bătrâne mi-a spus că ar fi auzit de un loc cu numele de *Castelul lui Bessop* şi era încredinţată că m-ar putea îndruma până acolo, numai că nu era nici castel şi nici han, ci o stâncă înaltă.

M-am oferit să-i dau o sumă frumuşică pentru osteneală şi, după ce se codi o vreme, consimţi să mă însoţească până la locul cu pricina.

L-am găsit fără prea mare greutate şi, după ce m-am despărţit de femeie, am început să-l cercetez. „Castelul” consta într-o formaţiune neregulată de roci şi stânci, una dintre acestea fiind de-a dreptul impresionantă prin înălţimea ei, dar şi prin înfăţişarea ei stingheră şi oarecum artificială. M-am căţărat până pe vârful ei şi apoi am simţit o mare disperare, neştiind ce trebuia să fac pe mai departe.

Pe când eram adâncit în gânduri, ochii îmi căzură pe o teşitură îngustă în peretele estic al stâncii, cam la un iard sub piscul pe care stăteam. Cornişa ieşea în afară cu vreo optsprezece ţoli şi nu era mai lată de un picior, o nişă în steiul chiar de deasupra ei făcând-o să aducă de departe cu unul dintre scaunele acelea cu spetează scobită pe care le foloseau strămoşii noştri. Nu aveam nici un dubiu că acolo se afla „Jilţul diavolului” pomenit în manuscris şi în acel moment mi s-a părut că pătrunsesem întregul secret. „O sticlă bună”, ştiam că nu putea să însemne nimic altceva decât o lunetă marină, căci cuvântul „sticlă” rareori e întrebuinţat cu alt sens de către marinari. Ei bine, am văzut numaidecât că trebuia să mă folosesc de o lunetă şi de un anumit unghi de vedere, *absolut invariabil,* din care să privesc. Şi n-am ezitat o clipă să cred că expresiile *„patruzeci şi unu grade şi treisprezece minute”* şi *„nord-est cart nord”* trebuiau luate ca nişte indicaţii despre cum anume să fie orientată luneta. Tulburat peste măsură de

[33] *Bishop* şi *Bessop* au pronunţii foarte apropiate.

aceste descoperiri, m-am dus degrabă acasă, mi-am procurat o lunetă şi am revenit la stâncă.

M-am lăsat să lunec în jos până în dreptul cornişei şi am văzut că nu se putea sta pe ea decât într-o anumită poziţie. Acest fapt confirma presupunerea mea. M-am gândit atunci să folosesc luneta. Bineînţeles, cele *patruzeci şi unu grade şi treisprezece minute”* nu puteau însemna altceva decât înălţimea aflată deasupra orizontului vizibil, întrucât direcţia orizontală era clar indicată prin cuvintele *„nord-est cart nord”.*

Această ultimă direcţie am stabilit-o de-ndată cu ajutorul unei busole de buzunar; apoi, îndreptând luneta, mai mult pe ghicite, într-un unghi cât mai aproape de patruzeci şi unu de grade înălţime, am mişcat-o cu grijă în sus şi în jos, până când atenţia îmi fu reţinută de un soi de scobitură rotundă sau spărtură în frunzişul unui copac uriaş care îşi domina firtaţii până departe. În mijlocul acestei scobituri am observat o pată albă, însă la început nu puteam desluşi ce era. Ajustând focarul lunetei, am privit din nou, şi de data asta mi-am dat seama că era un craniu omenesc.

După această descoperire, am devenit atât de încrezător în mine însumi, încât am socotit enigma ca şi dezlegată; întrucât expresia *„ramura principală, a şaptea creangă, latura estică”* nu se putea referi decât la poziţia craniului din copac, iar *„trage prin ochiul stâng al capului de mort”,* la fel, nu admitea decât o singură interpretare, legată de descoperirea unui tezaur îngropat. Mi-am dat seama că schema era să trag un glonte prin ochiul stâng al craniului şi că „o *linie oablă”,* cu alte cuvinte o linie dreaptă, trasă de la *„ţintă”* (adică de unde a căzut glontele), din cel mai apropiat punct al copacului, şi de acolo desfăşurată apoi pe o distanţă de cincizeci de picioare, ar putea indica un punct precis, şi sub acest punct, gândeam în sinea mea, era măcar *posibil* să zacă ascuns un tezaur de valoare.

— Totul e cât se poate de clar, am zis, şi, deşi ingenios, e simplu şi explicit. Ce s-a mai întâmplat după ce-ai plecat

de la „hanul episcopului”?

— Bun, după ce mi-am notat cu grijă poziţia copacului, am luat-o înapoi spre casă. Dar în clipa când am părăsit *Jilţul diavolului”,* scobitura rotundă a dispărut, iar după aceea n-am mai putut-o zări, oricât m-am învârtit. După mine, lucrul extraordinar în toată treaba asta e faptul (căci repetarea experimentului m-a convins că într-adevăr e vorba de un *fapt)* că spărtura cu pricina nu-i vizibilă din nici un alt unghi de vedere decât din cel situat pe cornişa îngustă din peretele stâncii.

În expediţia asta până la „hanul episcopului” fusesem însoţit de Jupiter, care de câteva săptămâni bune remarcase fără îndoială starea mea de apatie şi era foarte grijuliu să nu mă lase de unul singur. A doua zi însă, sculându-mă dis-de-dimineaţă, am reuşit să-i dau plasă şi m-am dus în munţi să caut copacul. Cu chiu şi vai, l-am găsit. Când m-am întors acasă, noaptea, sluga mea îşi pusese în cap să-mi tragă o chelfăneală. Cât despre restul aventurii noastre, cred că eşti la fel de bine informat ca şi mine.

— Presupun, am zis, că n-ai nimerit locul de prima dată când am săpat din cauza neghiobiei lui Jupiter, care a lăsat în jos cărăbuşul prin ochiul drept, în loc să-i fi dat drumul prin ochiul stâng al craniului.

— Exact. Această eroare a dat diferenţa de doi ţoli şi jumătate faţă de *ţintă,* adică faţă de poziţia ţăruşului de lângă copac; şi dacă tezaurul s-ar fi aflat chiar *sub „ţintă”,* eroarea ar fi fost neînsemnată; *dar „ţinta”,* laolaltă cu punctul cel mai apropiat al copacului erau numai două repere care să ne permită să stabilim o linie de direcţie; firește, eroarea, oricât de măruntă la început, creştea pe măsură ce ne îndepărtam cu linia, şi după ce-am făcut cincizeci de paşi, ne abătusem cu totul de obiectivul nostru. Dacă n-ar fi fost convingerea mea adânc înrădăcinată că pe aici, pe undeva, era îngropat de fapt un tezaur, toate silinţele noastre ar fi fost poate în van.

— Pesemne că ideea trăsnită cu *craniul,* cu tragerea unui glonte prin ochiul hârcii, i-o fi venit lui Kidd chiar de la

flamura piraţilor. Şi fără îndoială că un soi de simţ poetic l-a îmboldit să încerce să-şi recupereze banii recurgând la acest simbol macabru.

— Tot ce se poate; dar nu pot deloc alunga gândul că în toată treaba asta bunul-simţ a jucat un rol la fel de mare ca şi simţul poetic. Ca să se vadă din *Jilţul diavolului”,* trebuia ca obiectul, dacă era mai mititel, să fie neapărat *alb*; şi nimic nu-şi păstrează, ba chiar îşi sporeşte albeaţa, mai bine ca un craniu omenesc, atunci când este expus intemperiilor de tot felul[34].

— Insă grozav te mai făleai şi bălăngăneai cărăbuşul ăla! Eram sigur că ai luat-o razna. Şi de ce-ai ţinut morţiş să slobozi din craniu, în loc de glonte, un cărăbuş?

— Ca să fiu sincer, mă cam enervau bănuielile dumitale vădite în legătură cu sănătatea mea mintală şi, ca atare, mi-am zis să te pedepsesc, pe tăcute, în felul meu, printr-o mică şmecherie bine ticluită. De-asta bălăngăneam gângania şi i-am dat drumul din copac. Chiar remarca dumitale despre greutatea ei neobişnuită mi-a sugerat această din urmă idee.

— Aha, pricep; dar un singur lucru îmi mai dă bătaie de cap. Cum e cu scheletele găsite în groapă?

— Iată o întrebare la care nu sunt mai în măsură să răspund decât dumneata. S-ar părea însă că nu există decât o singură explicaţie

[34] Aceste două paragrafe lipsesc în A, *B* şi *D.*

plauzibilă, şi totuşi ar fi cumplit să crezi în ororile pe care ea le presupune. E limpede că insul ăsta, Kidd, dacă într-adevăr Kidd a ascuns tezaurul, iar eu, unul, n-am nici o îndoială, e limpede, zic, că în toată treaba asta trebuie să fi avut ajutoare. Isprăvind însă cu partea cea mai grea, posibil ca omul să fi chibzuit că-i mai bine să-i elimine pe toţi cei care-i cunoşteau secretul. Poate că două lovituri de sapă să fi fost de ajuns, pe când ajutoarele lui trudeau în groapă; poate că a fost nevoie de vreo zece... cine să ne spună?

SFÂRŞIT

NOTĂ BIBILIOGRAFICĂ

CĂRĂBUŞUL DE AUR
(THE GOLD BUG)

(A: *Dollar Newspaper*, Philadelphia, 21 iunie: prima parte a nuvelei; 28 iunie 1843: întreaga nuvelă; retipărită în suplimentul revistei, 12 iunie 1843; B: *Tales*, 1845, pp. l-36; C: exemplarul J. Lorimer Graham cu revizuiri în manuscris din anul 1849; D: *Works*, 1850,1, pp. 52-87. Retipăriri. Din *Dollar Newspaper: Saturday Courier*, Philadelphia, 24 iunie, 1 şi 8 iulie 1843; *Volunteer*, Montrose, Pa., 3, 10 şi 17 august 1843; *Boston Museum*, 22 iulie 1848; *Maine Farmer*, Augusta, Me., 7 septembrie 1848.

Din Tales (1845): The Gold Bug by Edgar A. Poe. Londra [1846-1847], 36 p. „*Cărăbuşul de aur*" e o operă superioară în raport cu orice definiţie: ajută la stabilirea unei categorii mai largi a nuvelei de mistere - categorie ce va fi dezvoltată de Wilkie Collins şi Robert Louis Stevenson" (Vincent Buranelli, op. cit., p. 80).

La mai puţin de un an de la publicarea nuvelei, Poe îi scrie lui J.R. Lowell (28 mai 1844): „Din *Cărăbuşul de aur* (cea mai reuşită nuvelă a mea) s-au vândut peste 300 000 de exemplare". În *Broadway Journal* (11 octombrie 1845), notează: „Dacă ne-am gândi vreodată la aşa ceva [retipărirea în Anglia - n. ed.], ar trebui neîndoielnic să-i acordăm Cărăbuşului un loc mai însemnat decât cel pe care îl deţine în prezent. Ar trebui să intitulăm volumul Cărăbuşul de aur şi alte povestiri în loc de Tales (Povestiri), cum sună titlul acum".

Surse. T.O. Mabbott menţionează următoarele:

(1) Nuvela *Wolfert Webber* a lui Washington Irving, unde e vorba de o comoară pe care naratorul, un olandez, se zbate să o dezgroape, ajutat de medicul german Knipperhausen, savant versat într-ale astrologiei şi vrăjitoriei, şi de pescarul negru Mud Sam. Aceştia sunt probabil modelele pentru naratorul anonim al nuvelei lui

Poe, pentru Legrand şi Jupiter (Mabbott, Selected Poetry and Prose of Edgar Allan Poe, p. 423).

(2) *Sheppard Lee* de Robert M. Bird, roman recenzat de Poe în Southern Literary Messenger (septembrie 1836). Bătrânul negru Jim Jumble crede că averea căpitanului Kidd s-ar afla ascunsă într-o mlaştină, dar stăpânul său, Lee, visează trei nopţi la rând că va găsi comoara la rădăcina unui fag. În toiul nopţii, pe lună plină, zărind, chipurile, demoni dansând printre morminte, Lee se apucă să sape la rădăcina fagului, însă nu dă de nici o comoară.

(3) *The Journal of Llewellin Penrose, A Seaman,* editat de John Eagles, Londra, 1815 şi 1825. Lângă scheletul unui pirat, sacrificat pentru ca strigoiul acestuia să păzească aurul, eroul acestui roman semiautobiografic găseşte într-o sticlă cinci răvaşe: „ceea ce marinarii numesc un prigor rotund", „un blestem cumplit" şi o diagramă cu „nişte semne foarte ciudate alături de cuvinte [...] care arătau direcţia ascunzătorii". Ajutat de servitorul său indian şi de un olandez care vorbeşte în dialect, Penrose găseşte comoara: „şapte sfeşnice mari, suflate cu argint, masive şi de patru picioare lungime - alte zece de dimensiuni mai mici, un vas mare [...] aproape plin cu monede de aur".

(4) O sursă controversată e nuvela *Imagine, or the Pirate's Treasure* de George Ann Humphreys Sherburne (o şcolăriţă de „treisprezece primăveri", cum se afirmă în prefaţa cărţii), tipărită în Baltimore. Unele elemente comune, ca de pildă locuinţa lui Imogine Belmont, care e numită ba „Beacon Oak", ba „The Pirate's Look Out", creanga uscată alături de care zace un schelet omenesc şi care indică ascunzătoarea comorii, jurnalul piratului, care e înfăşurat în piele etc. ar putea părea suspecte, însă, după cum constată Joseph Sailer, redactorul revistei *Dollar Newspaper* (19 iulie 1843), în răspunsul său către colonelul Du Solie, cel care a semnalat aceste asemănări *(Spirit of the Times,* Philadelphia, 1 iulie 1843), nu poate fi vorba de plagiat: „Noi am citit cu atenţie această nuvelă premiată a domnului Poe şi de asemenea *Pirate's Treasure* de domnişoara Sherburne şi, admiţând faptul că ne place

foarte mult *Cărăbuşul de aur,* că este ingenioasă şi foarte bine scrisă, suntem nevoiţi să adăugăm că ea nu seamănă cu nuvela domnişoarei Sherburne mai mult decât s-ar cuveni, numai pentru că se ocupă în general de acelaşi subiect. Domnul Poe îşi merită cu prisosinţă premiul de 100 de dolari".

Poe recurge la cunoştinţele sale de criptografie şi de zoologie. Între 1839 şi 1841 a compus şi a rezolvat numeroase criptograme în *Alexander's Weekly Messenger* şi *Graham's Magazine,* ceea ce a dus la creşterea semnificativă a tirajului revistelor respective. *Cărăbuşul de aur* e singura nuvelă în care autorul îşi exersează această pasiune, altminteri costisitoare, după cum reiese din scrisoarea sa către John Tomlin (28 august 1843): „N-ai să mă crezi când îţi voi spune că am pierdut mai mult de o mie de dolari rezolvând cifruri" (cf., de asemenea, articolul lui W.K. Wimsatt Jr., *What Poe Knew about Cryptography, În PMLA, septembrie 1943,pp. 754-779). Cunoştinţele de zoologie le-a dobândit în* urma colaborării, în 1839, cu profesorul Thomas Wyatt la redactarea manualului *Synopsis of Natural History* (vezi n. 8 *infra).*

Nuvela era terminată în 1842, când autorul o vinde lui George R. Graham pentru cincizeci şi doi de dolari, dar, potrivit lui Poe, Graham i-a returnat-o în schimbul unor articole de critică literară.

Poe spera să o publice în două foiletoane în revista *The Stylus* pe care plănuia să o scoată împreună cu Thomas Cottrell Clarke. În ianuarie 1843, cei doi s-au înţeles cu Felix O.C. Darley ca acesta să execute câteva xilogravuri care să însoţească nuvela.

La 25 ianuarie 1843, apare în Philadelphia un nou săptămânal, *The Dollar Newspaper.* În numărul său din 5 aprilie, redactorii, A.H. Simmons & Co., anunţă un concurs de proză, avându-i în juriu pe Robert T. Conrad, H.S. Patterson, M.D. şi W.L. Lane. Nuvela lui Poe cîştigă premiul de o sută de dolari.

Prima parte a nuvelei a apărut la 21 iunie, iar a doua (împreună cu prima parte) la 28 iunie; întreaga nuvelă a

fost retipărită într-un supliment din 12 iulie 1843, cu două dintre xilogravurile lui Darley. Editorii au cumpărat *copyright-al,* fapt neobişnuit la vremea respectivă, astfel încât retipărirea nuvelei în *Saturday Courier* (24 iunie, 1 şi 8 iulie 1843) din Philadelphia s-a făcut cu permisiunea acestora. Multe gazete din ţară au retipărit-o fără să se sinchisească de *copyright.* Nuvela a fost dramatizată şi jucată pe 8 august 1843 la Wall Street Theatre din Philadelphia.

Traduceri. În franceză: *Le Scarabée d'or,* trad. „A.B." [după W.T. Bandy, „A.B." ar fi Alphonse Borghers, pseudonimul lui Am6d6e Pichot, redactorul-şef al revistei], *Revue britannique,* noiembrie 1845, pp. 168-212, reed. În *Nouvelles choisies,* Paris, Hachette, 1853. *Le Scarabée d'or,* trad. William L. Hugues, *Journal des faits,* 28 octombrie 1852. În româneşte: *Cărăbuşul de aur,* trad. Th. M. Stoenescu, *Revista literară (şi politică),* XI, 1890, nr. 15-19. *Cărăbuşul de aur, Naţiunea,* X, 1891, nr. 2527 - nr. 2533: Foiţa ziarului „Naţiunea" [nuvelă publicată, alături de *Hop-Frog* şi *Portretul oval,* cu titlul *Poveşti năzdrăvane]. Cărăbuşul de aur,* trad. Ion Vinea, în *Edgar Allan Poe, Scrieri alese,* 1968, pp. 341-640, reed. 1969, pp. 286-316.

Titlul variantei A: The Gold-Bug. A Prize Story. Written expressly for „The Dollar Newspaper", by Edgar A. Poe, Esq.; And for which the First Premium of One Hundred Dollars was paid. Cum observă Mabbott, cuvântul bug e folosit în America pentru orice fel de beetle (gândac), în vreme ce în Anglia el era mai demult întrebuinţat doar cu sensul de „ploşniţă". În Letter from London (New York Weekly Mirror, 4 octombrie 1845), N.P. Willis se arăta îngrijorat în legătură cu vânzarea volumului Tales. T.D. English notează în Aristidean (octombrie 1845): „Willis [...] vorbeşte despre [...] cuvântul bug.

Nu-i decât o simplă afectare [...] asocierea cu gold îl salvează". În Tales of Mystery, Imagination, & Humour and Poems, volum publicat în Anglia în 1852, nuvela e intitulată The Gold-Beetle.

Motto. What ho! What ho! This fellow is dancing mad

he hath been bitten by the Tarantula.

All in the Wrong
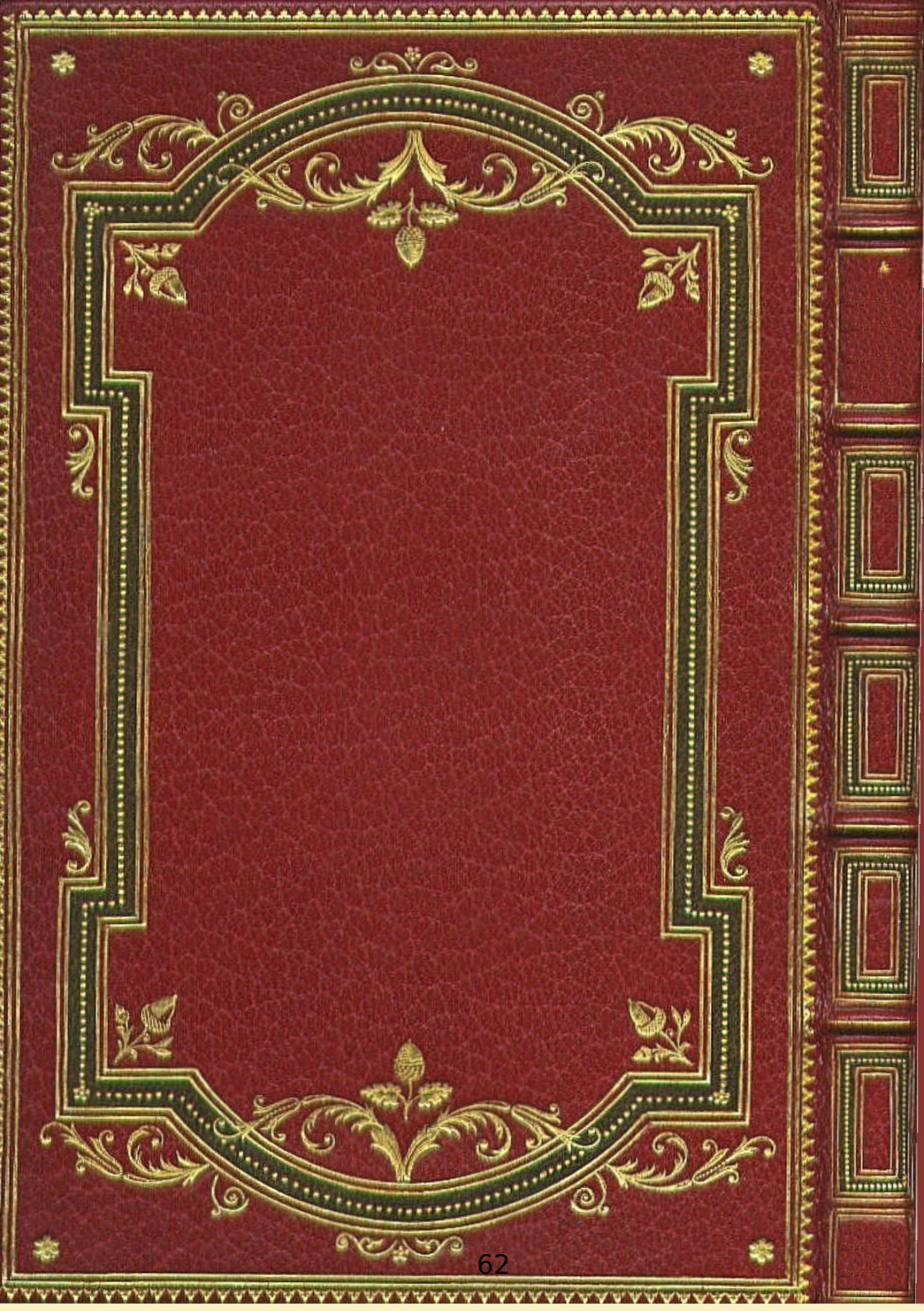
Poe atribuie aceste versuri lui Arthur Murphy (1730-1805), autorul comediei All in the Wrong (1761). În opinia lui Mabbott (Collected Works of Edgar Allan Poe, vol. I, 1969, p. 329), ele sunt creaţia lui Poe, care s-a inspirat din The Dramatist (1789), comedia lui Frederick Reynolds. Floriville, personaj umblat prin Italia, spune (act. IV, se. 2): J'm afraid you've been bitten by a tarantula [...] the symptoms are wonderfully alarming. There is a blazing fury în your eye – a wild emotion în your countenance". („Mă tem că te-a muşcat o tarantulă(..) simptomele sunt minunat de alarmante. Ochii îţi scânteiază de furie, pe chip ţi se citeşte o emoţie nestăpânită.") Poe a mai citat din tiradele lui Vapid, alt personaj al piesei, într-o recenzie la Norman Leslie, de Theodore S. Fay, în Southern Literary Messenger (decembrie 1835). Exista superstiţia, mai ales în Italia medievală, că muşcătura acestui păianjen ar inocula oamenilor dorinţa isterică de a dansa (tarantrismul).